

mpc
METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM

Moderné vzdelávanie pre vedomostnú spoločnosť / Projekt je spolufinancovaný zo zdrojov EÚ

Metodicko-pedagogické centrum

Národný projekt

KOLOBEH VODY V PRÍRODE

Didaktická pomôcka na rozvíjanie predčitateľskej gramotnosti detí predškolského veku

Jana Frolkovičová

Autor: PhDr. Jana Frolkovičová
Názov publikácie: Kolobeh vody v prírode – didaktická pomôcka na rozvíjanie predčitateľskej gramotnosti detí predškolského veku
Ilustrácie: PhDr. Jana Frolkovičová
Recenzenti: PaedDr. Hana Lužáková
PaedDr. Karin Hambáľková
Jazyková úprava: Netto SK, s. r. o.
Vydavateľ: Metodicko-pedagogické centrum
Rok vydania: 2014
ISBN: 978-80-8052-890-4

OBSAH

ÚVOD	4
NÁMETY NA EDUKAČNÉ AKTIVITY	7
ZÁVER	14
POUŽITÁ LITERATÚRA	15
PRACOVNÉ DOSKY KOLOBEH VODY V PŘÍRODE	17

ÚVOD

K tvorbe tejto didaktickej pomôcky pre deti a učiteľku ma inšpiroval veršovaný text o kolobehu vody v prírode, ktorý som pred rokmi napísala a používala ako súčasť rôznych literárno-dramatických a tanečno-pohybových aktivít zameraných na rozvoj tvorivej dramatiky.

Postupným nadobúdaním poznatkov o problematike rozvoja predčitateľskej gramotnosti detí predškolského veku vznikol aj epický text a čierno-biele ilustrácie čítacej knihy, ktorú som začala využívať vo svojej práci s deťmi. Pri tvorbe pracovných dosiek som vychádzala z teoretických poznatkov obsiahnutých v literatúre, ktorá sa venuje didaktickým prostriedkom výučby. Ide o učebnú pomôcku, ktorá má charakter literárnej pomôcky.

Obsahová náplň vychádza z teórie sociálneho konštruktivismu, ktorá priebeh učenia v predškolskom veku charakterizuje ako prechod od spontánneho k reaktívnemu učeniu, a zároveň stavia na integrácii jazyka a myslenia, ktoré sa realizujú vo význame slova. Podstatným prostriedkom je text.

Pracovné dosky obsahujú čítaciu knihu s epickým a veršovaným textom, pracovné listy, brožúru Nápadník, puzzle a pexeso.

Čítacia kniha umožňuje deťom vidieť rozdiel medzi štruktúrou rôznych textov, pomáha im porozumieť textu, umožňuje učiteľke poukázať na konvencie tlače a samotného textu.

V súvislosti s porozumením textu u detí predškolského veku je podstatné vedieť, že text nie sú len použité slová a vety, ale aj ich obsahy, že texty sú špecifickou výpoveďou autora o svete a každý z nich podlieha konvenciám. Tieto nie sú závislé iba od obsahu, ale majú formálne parametre. Formy písanej reči (kniha, časopis, noviny) a ich poznávanie nám umožňujú práve formálne parametre – koncept tlače. Týmto pojmom sa označuje oblasť štruktúrovania textu, ktorá nie je závislá od obsahu:

- smerová orientácia narábania s knihou/textom (čítanie zľava doprava, zhora nadol, smerom od titulnej strany knihy po zadnú stranu knihy),
- konvencie segmentácie textu (medzery v texte, veľké začiatkové písmená, interpunkčné znamienka na vizuálne vyčlenenie vety),
- text je budovaný z písmen,
- metalingvistické termíny: písmeno, slovo, bodka, otáznik, úvodzovky.

Špecifické črty knihy/textu, ktoré môžeme označiť ako knižné konvencie, vyjadrujú povahu textu a jeho funkcie:

- špecifická aktivita – čítanie, príbeh nie je možné ovplyvniť zvonku,
- ilustrácie v knihe sa vzťahujú k textu, vyjadruje sa nimi dej,
- príbeh sa odohráva nezávisle od reálneho času a priestoru,
- špecifická terminológia: spisovateľ, ilustrátor, vydavateľ a pod.

Čítacia kniha je kniha, ktorá môže byť vyrobená učiteľkou. Text v nej je vybraný a pretvorený podľa iného literárneho textu alebo vytvorený priamo učiteľkou. Text tvoria jednoduché vety a je upravený

tak, aby ho mohli „čítať“ aj deti predškolského veku. V takejto knihe sú podstatné ilustrácie, ktoré jednoznačne podporujú obsah, menšie množstvo textu (postačuje jeden príbeh) napísaného veľkým tlačeným písmom. Pri tvorbe takejto knihy je dôležité dodržať knižné konvencie (uviesť autora, príp. ilustrátora, kniha má titulnú stranu, číslované jednotlivé strany a pod.). Cieľom využitia čítacej knihy je najmä oboznamovanie detí s knižnými konvenciami a s konceptom tlače. Práca s takouto knihou patrí pod oblasť kontextového a aj ortografického procesora. Prostredníctvom aktivít, v ktorých je kniha použitá ako pomôcka, dieťa získava skúsenosti s tým, že medzi ilustráciou a textom existuje určitý vzťah, že pri čítaní knihy je potrebné riadiť sa určitými pravidlami. Dôležitou súčasťou je aj hľadanie súvislostí medzi významom, ktorý je ukotvený v texte, a skúsenosťou dieťaťa. Do oblasti ortografického procesora patria aktivity, v rámci ktorých sa dieťa oboznamuje s formálnymi aspektmi tlače a písma prostredníctvom vizuálneho vnemu.

Systematickým vedením deti získavajú poznatky o pravidlách písanej reči. V rámci konvencií tlače a ich poznávania sa dieťa napríklad oboznamuje so smerovou orientáciou písania a čítania, s identifikáciou slova, vety, interpunkčných znamienok, s terminológiou, ktorá sa viaže k procesu tvorby tlače – strana, nadpis, text, ilustrácia a pod.

Pri používaní čítacej knihy je vhodné, aby ju malo každé dieťa. Má tak väčšiu možnosť sledovať text čítaný učiteľkou a vnímať ilustráciu, ktorá text dopĺňa.

Pracovné listy, ktoré sú súčasťou pracovných dosiek, sa viac zameriavajú na oblasť syntaxe, môžu byť nápomocné pri rozvíjaní významového a tiež kontextového či ortografického procesora. Tak ako väčšina pracovných listov, aj tieto majú funkciu nielen diagnostickú, ale aj prezentačnú (dieťa prezentuje svoje poznatky). Majú didaktický charakter a majú deťom poskytnúť možnosť slovného i grafického vyjadrenia. Pracovné listy obsahujú otázky na porozumenie textu, úlohy a priestor na grafické zobrazovanie zadanej úlohy. Na pracovných listoch je veršovaný text uvedený v upravenej forme. Farebné odlišenie písmen, slov aj viet by malo dieťaťu umožniť ich lepšie vizuálne spracovanie. Pracovné listy sú pomerne náročné, práca s nimi si vyžaduje systematické vedenie detí. Odporúčam ich využívať pri práci s najstaršími deťmi.

Nápadník je brožúra s návodmi na experimentovanie s vodou. Prostredníctvom návodov si deti môžu vyskúšať a overiť skúsenstvá vody, získať skúsenosti a vedomosti o tom, čo všetko voda dokáže a čo všetko s vodou súvisí. Pri spracovávaní jednotlivých nápadov je dieťa nútené komunikovať a „čítať“. Ak chce niečo zistiť, musí počúvať, hovoriť, prípadne čítať a písať, a takto si rozvíjať komunikačné schopnosti a zručnosti. Návody sú kreslené a doplnené slovami, postupnosť pri zobrazovanej činnosti predstavujú šípky, ktorých smer deti sledujú a ktorými sa riadia. Pri niektorých činnostiach je potrebná pomoc dospelého. Návody v Nápadníku majú svoju postupnosť v závislosti od náročnosti. Prvý návod (Loďka) obsahuje iba kreslené obrázky. Znázorňuje postup skladania loďky z papiera. Učiteľka spolu s deťmi, prípadne deti „čítajú“ obrázky a komunikujú navzájom postup, ktorý je nakreslený. Učiteľka má možnosť ukázať deťom aj iné návody na skladanie papiera či návody na konštruovanie a rozšíriť tak povedomie detí o tom, že aj tieto sú súčasťou písanej kultúry. V náročnejších návodoch sú kresby doplnené o jednoduché vety.

Pexeso je modifikáciou klasickej detskej spoločenskej hry. Karty si deti môžu vystrihnúť a vyfarbiť v priebehu dňa a tiež sa túto hru zahrať. Hra sa hrá na základe dohodnutých pravidiel, hrajú ju dvojice alebo menšie skupiny a úlohou je získať čo najväčší počet kartičiek. Partneri vložia do hry všetky svoje

kartičky. Tie musia tvoriť synonymické dvojice. Kto získa viac dvojíc obrázkov, víťazí. Jeho úlohou je potom pomenovať obrázky a „prečítať“ text pod obrázkom. Na kartičkách sú obrázky a slová zodpovedajúce obrázku napísané veľkým tlačným písmom. Pri tejto hre majú deti získať povedomie o tom, že predmet, vec, jav môže mať viacero označení – niektoré slová majú svoje synonymá.

Puzzle sú poslednou pomôckou. Každý obrázok je rozdelený na časti podľa počtu písmen v slove, ktoré predstavuje, a tak musí byť deťmi poskladaný.

Pracovné dosky, ktoré ponúkam, sledujú líniu rozvíjania predčitateľskej gramotnosti detí predškolského veku. Okrem tejto funkcie a na základe overenia v praxi môžu byť využité aj pri aktivitách zameriavajúcich sa na oblasť rozvoja prírodovednej gramotnosti a grafomotorických zručností detí (vyfarbovanie, kreslenie, dotváranie). Pracovné dosky alebo ich jednotlivé časti je možné použiť aj ako doplnok pri práci s interaktívnou tabuľou.

Ako učebná pomôcka plnia funkciu motivačnú, deskripčnú (zameranú na opis objektu alebo javu, s ktorým sa dieťa má zoznámiť), aplikačnú (dieťa má možnosť svoje poznatky určitým spôsobom zaznamenať), simulačnú (obrázky simulujú kolobeh vody v prírode tak, aby tento jav bol zrozumiteľný deťom), repetičnú (umožňuje opakovanie a precvičovanie).

Ako príklad práce s pracovnými doskami uvádzam námety na edukačné aktivity, zamerané na rozvíjanie predčitateľskej gramotnosti detí predškolského veku.

Autorka

NÁMETY NA EDUKAČNÉ AKTIVITY

Prostredníctvom metód stimulujúcich rozvíjanie gramotnosti majú tieto aktivity rozvíjať práve ranú gramotnosť u detí predškolského veku. Môžu byť zaraďované samostatne v rôznych činnostiach detí počas dňa, ale môžu byť aj súčasťou projektov s rôznym zameraním. Nechávam na učiteľkách, aby si zvolili formu, organizáciu, a preto ich ani neuvádzam. Námety na edukačné aktivity neobsahujú výkonové štandardy, iba ciele, ktoré sa viažu na niektoré oblasti rozvoja predčitateľskej gramotnosti.

Je pravda, že aktivity sa zdajú časovo náročné, ale nemalo by nič brániť tomu, aby boli realizované aj v priebehu viacerých dní či dokonca počas školského roka (tvorba kalendára počasia, zošita počasia, tvorba aktuálnych „novín“ či časopisu deťmi). Predkladané aktivity nemajú časovú následnosť. Nepoužila som v nich všetky časti pracovných dosiek, ale dúfam, že aj tie nepoužité budú využité v činnostiach, ktoré pripraví učiteľky s deťmi či pre deti.

Edukačné aktivity sú námetom na to, ako využiť, použiť text v jeho rôznych podobách. Prostredníctvom stimulujúcich metód pomáhajú dieťaťu vytvárať si predstavy o prepojení hovorenej a písanej podoby jazyka a umožňujú mu tak získavať osobnú skúsenosť so zmysluplným používaním jazyka. Sú zamerané na problematiku využívania oboch modalít jazyka, na prácu s textom a na rozvíjanie porozumenia textu deťmi predškolského veku. Pri ich tvorbe som sa opierala o model oblastí a štádií rozvoja pregramotnosti podľa Anne Van Kleeck (1995, 1998), ktorá vychádza z toho, že čítanie sa dá rozvíjať už dávno predtým, než sa dieťa začne konvenčne učiť čítať.

Podľa tohto modelu a overenými empirickými zisteniami sa vývin gramotnosti začína s pomocou dospelého získavaním skúseností, poznatkov a vedomostí s kontextom a významom čítania a písania. Chápanie funkcie písanej reči u dieťaťa nastáva až po dlhšej skúsenosti s významom a kontextom písanej kultúry. To znamená, že dieťa musí najprv nadobudnúť skúsenosti, začať chápať súvislosti medzi obsahom a formou, nacvičiť formu, integrovať formu s obsahom a nakoniec sa vrátiť k obsahu na vyššej úrovni – teda samostatne (pri strategickom usmerňovaní učiteľom).

Autorka modelu uvažuje o štyroch procesoroch riadiacich procesy čítania aj písania, pri ktorých dochádza k súladu pri rozvíjaní hovorenej a písanej reči s myslením. Ide o kontextový, významový, ortografický a fonologický procesor.

Rozvíjanie kontextového procesora

- skúsenosti s okolitým svetom, porozumenie vzťahom a súvislostiam v ňom
- vývin súvislého vyjadrovania sa dieťaťa verbálne
- postupné chápanie obsahov počutého, čítaného a písaného textu, interpretovanie textu, ako aj chápanie súvislostí obsahov s reálnym svetom (chápanie príčin, následkov a súvislostí, uvedomenie si autonómnosti obsahu textov, žánrové špecifiká)
- knižné konvencie a ich poznávanie

K rozvíjaniu kontextového procesora a k tomu, aby dieťa poznávalo čítaný text a porozumelo čítanému textu, sú potrebné časté dialógy s dospelým. Rekapitulovanie obsahu, predvídanie deja, usudzovanie, vyvodzovanie, hodnotenie a porovnávanie podobností a súvislostí s reálnym svetom je potrebné na to, aby dieťa začalo vnímať texty ako významný faktor nielen na získanie informácií, ale

aj na zvýšenie záujmu čítať si pre radosť (a to nielen v neskoršom veku). Práve preto je vhodné čítanie žánrovo odlišných literárnych textov.

Rozvíjanie významového procesora:

- rozvíjanie slovnej zásoby
- porozumenie významu viacerých slovných druhov (podstatné mená, slovesá, prídavné mená)
- poznávanie a chápanie významu hovorených a písaných slov, ktoré sú bežné v určitej sociokultúre
- spoznávanie formálnych vlastností slov

Ako podporu rozvoja tohto procesora a zároveň aj podporu rozvíjania slovnej zásoby detí uvádzajú odborníci nielen vysvetľovanie a objasňovanie významu slov, ale aj komentovanie okolností a udalostí odohrávajúcich sa v texte a takisto poznávanie špecifik slovnej zásoby. Gramatické pravidlá reči si deti osvojujú počúvaním a napodobňovaním rečového vzoru dospelých.

Rozvíjanie fonologického procesora:

- identifikácia slabiky a citlivosť na jej formálnu štruktúru (tvorba rýmov, slabikovanie – vytlieskanie slov a i.)
- identifikácia jednotlivých foném a manipulácia s nimi (odoberanie, pridávanie, zamieňanie, nahrádzanie)
- sluchové hry

Fonologické procesy sa síce týkajú zvukovej stránky reči, ale ich rozvíjanie úzko súvisí s poznávaním písanej reči. Deti si tak uvedomujú, že formu slova možno odlíšiť od jeho významu a od označovaného objektu.

Rozvíjanie ortografického procesora:

- systematizácia skúseností dieťaťa s formálnymi aspektmi písanej podoby jazyka, ktoré sú dostupné vizuálne
- objavovanie a znalosť konvencií tlače
- znalosť písmen (tvarov – malé, veľké)
- interpunkčné znamienka
- poradie písmen v slovách

Aktivitami a činnosťami, ktoré vedú k rozvíjaniu fonologického a ortografického procesora, sa u detí rozvíja uvedomenie si vzťahu zvukovej podoby reči a s jej grafickým ekvivalentom. Sú vedené k tomu, aby si osvojovali pravidlá transkripcie v hrách so slovami, s básňami, rýmovačkami a veršovankami, piesňami.

Kontextový a významový procesor spracúva obsahy a významy hovorenej aj písanej podoby jazyka a ortografický a fonologický procesor naznačuje vývin formálnych charakteristík písanej reči.

Aktivity s využitím čítacej knihy Kolobeh vody v prírode I, II

Ciele (pre deti): Sledovať a napodobňovať proces čítania. Slovné vyjadriť skúsenosti, predstavy aj priame poznanie významu niektorých slov. Rozlíšiť epický a veršovaný text. Porozumieť obsahu významovo náročných slov. Slovné vyjadriť predstavy a skúsenosti aj priame poznanie významu konkrétnych slov.

Ciele (pre učiteľku): Podporovať písomnú produkciu detí. Podporovať expresívne vyjadrovanie detí pri tvorbe vlastnej knihy.

Pomôcky: čítacia kniha Kolobeh vody v prírode I, II

Realizácia

Čítaciu knihu predstavíme deťom tak, že im najprv ukážeme jej obálku. Takto motivujeme deti k tomu, aby sa pokúsili na základe obrázka odhadnúť, o čom kniha bude. Predstavíme autora knihy a ilustrátora a rozdáme deťom knihy. Budú mať možnosť prezrieť si knihu predtým, než učiteľka začne čítať text. Pri prezeraní strán knihy a obrázkov v nej diskutuje učiteľka s deťmi o obrázkoch a deti predpokladajú, o čom môžu obrázky vypovedať. Určite ich zaujme druhá časť knihy, kde je text v inej forme a napísaný inou farbou, ale obrázky sú rovnaké. Učiteľka podnieti diskusiu tým, že sa detí opýta na to, čo si všimli.

Aktivity počas čítania textu

Po prečítaní určitej časti sú deti vyzvané k rekonštrukcii počutej časti. Na základe nasledujúceho obrázka predvídajú dej. Pri tejto aktivite je dôležité, aby už deti mali nejakú predstavu o tom, čo je to kolobeh vody, prípadne s nimi diskutujeme o tomto úkaze.

Aktivity po prečítaní

Spoločne identifikujeme udalosti v príbehu, rekonštruujeme dejovú líniu, pri odpovediach na naše otázky deti majú možnosť listovať v knihe alebo si pomáhajú obrázkami na tabuli. Príbeh si po prečítaní môžu nakresliť, prípadne zachytiť to, čo ich najviac zaujalo. Tieto aktivity sa zameriavajú na to, aby deti sumarizovali udalosti v príbehu, predvídali dej a následne konfrontovali s vlastnými skúsenosťami a predstavami s počutým textom.

Je vhodné klásť deťom otázky, ktoré sa zameriavajú na pochopenie niektorých pojmov a tiež aj porozumenie textu. Identifikovať môžeme štyri úrovne porozumenia textu otázkami typu: Ako sa kniha volá? O čom je kniha? (najnižšia úroveň – zachytenie informácií uvedených v texte). Otázky typu prečo? (ako vyššia, druhá úroveň – zachytávajú odpovede, z ktorých možno dedukovať a presahujú bezprostredný obsah textu). Tretiu úroveň porozumenia zisťujeme otázkami, ktoré smerujú k interpretácii textu, ale nestačí len interpretácia informácie z textu, ale aj jej integrácia s predchádzajúcimi skúsenosťami a vedomosťami detí. Najvyššiu úroveň porozumenia je možné sledovať otázkami typu: Čo ťa najviac v knihe zaujalo? Myslíte si, že je to rozprávka? (ide o otázky smerujúce k hodnoteniu textu z hľadiska jazykových prostriedkov a prvkov v texte)

Didakticko-metodické poznámky

Aplikujeme tzv. čítaciu knihu a cieľom použitia tejto pomôcky je v našom prípade oboznamovať deti s knižnými konvenciami a tiež s konceptom tlače (oblasť ortografického procesora).

S čítacou knihou môžeme ďalej pracovať tak, že deti porovnávajú jednotlivé obrázky a texty pod obrázkami, mali by nadobudnúť poznanie, že text má rôzne podoby, že udalosť sa dá zapísať rôznym spôsobom.

Ďalšia činnosť, ktorú nám čítacia kniha a práca s ňou umožňuje, môže byť zameraná na tvorbu vlastnej knihy. Na základe toho, čo deti nakreslia a jednotlivé obrázky sa uložia v časovej následnosti, vytvoria si spoločne vlastnú knihu, príp. leporelo.

Inou možnosťou je vytvoriť si kalendár počasia so symbolmi, prípadne pozorovanie rieky, potoka, tvorbu mlák po daždi (činnosti nadväzujúce na poznatky získané prostredníctvom čítacej knihy).

Iná činnosť, ktorú nám čítacia kniha poskytuje, je vyfarbovanie obrázkov v nej. Tomuto by mal predchádzať rozhovor o rôznorodosti a možnostiach, ktoré nám knihy umožňujú (existujú knihy – žánre kníh, kde sa písať a kresliť nemôže, ale aj také, ktoré túto činnosť vyžadujú).

Po aktivitách s epickým textom sa ďalej môžeme zamerať na veršovaný text, s ktorým učiteľka deti oboznámi. Jednotlivé verše patria k rovnakým obrázkom ako v knihe s epickým textom, a tak si ich obsahy môžeme porovnať, zároveň môže učiteľka upozorniť deti aj na formu textu (text písaný v riadkoch, text písaný v riadkoch vo veršoch).

Nasledujúce aktivity sa potom môžu zamerať na prácu s pracovnými listami, na ktorých sú jednotlivé verše uvedené samostatne.

Aktivity s využitím Nápadníka

VODNÉ HODINY

Ciele (pre deti): Spájať grafický záznam slova s obrázkom. Porozumieť spájaniu zvukovej a písanej podoby slova.

Ciele (pre učiteľku): Podporovať písomnú produkciu detí. Viest deti k pochopeniu významu písomnej informácie v texte. Utvárať a podporovať schopnosť detí „čítať“ podľa obrázkov. Rozvíjať schopnosť porozumieť symbolike.

Pomôcky: nápadník, listy papiera, ceruzky, PET fľaša, pravítko, nožnice

Realizácia

Úlohou detí v týchto aktivitách je podľa nakresleného návodu vyrobiť vodné hodiny, vyrobiť nanuk z ovocia.

Motiváciou môže byť rozhovor o čase o rôznych druhoch hodín a pod. K výrobe nanuka zrejme nie je potrebná veľká motivácia; už len samotná predstava detí o tom, že si ho dokážu vyrobiť sami a môžu ho jesť, je dostatočným a tým správnym motívom.

Kreslený návod na výrobu hodín je vhodné umiestniť na tabuľu a spoločne o ňom diskutovať. Čo potrebujeme? Na čo slúžia v návode šípky? Čo naznačujú? Stačia nám obrázky k tomu, aby sme mohli niečo vyrobiť? Môžeme niečo vyrobiť, aj keď nevieme čítať? a pod. Po rozhovore deti pracujú samostatne s vlastným návodom.

Návod na výrobu nanuka je doplnený jednoduchými vetami.

NANUK

Ciele (pre deti): Spájať grafický záznam slova s obrázkom.

Ciele (pre učiteľku): Formou hravého experimentovania a pokusmi priblížiť deťom skupenstvá vody. viesť deti k pochopeniu významu písomnej informácie v texte. Podporovať písomnú produkciu detí.

Pomôcky: hrniec s vodou, varič, plastový pohárik, drievko z nanuka, pokrievka, háčky papiera, farbičky, jablká, príborové nožičky, Nápadník

Realizácia

Túto aktivitu je možné začať rôznymi spôsobmi: rozhovorom o vlastnostiach (ľudí, vecí, zvierat) alebo čítaním príbehu, sledovaním príbehu v televízii a pod.

Aj voda má vlastnosti. Voda sa dokáže meniť. Ako sa voda mení? Otázky a očakávané odpovede detí by mali učiteľku priviesť k tomu aby ponúkla deťom možnosť robiť pokusy s vodou (odparovanie a mrznutie).

Deťom nebude postup vysvetľovať, musia si ho „prečítať“ z návodu v Nápadníku. Je vhodné upozorniť deti na to, že pokus so zmrazovaním bude trvať dlhšie. Na otázku „prečo?“ očakáva odpovede od detí.

Poslednou činnosťou bude napísať vlastný recept, návod na prípravu takejto maškrty kamarátovi, mamičke. Nápadník si deti odložia a pokúsia sa samostatne zaznamenať priebeh tejto činnosti.

Aktivita s využitím pexesa

Ciele (pre deti): Porozumieť obsahovému významu slov s rovnakým významom a odlišným zápisom. Vytvoriť jednoduchú vetu. Vo vete použiť synonymá. Identifikovať hlásku na začiatku slova. Na základe vizuálneho vnemu vybrať obrázky (vyhľadať slová) s rovnakým obsahom a rozdielnou formou.

Ciele (pre učiteľku): Rozvíjať u detí schopnosť porozumieť synonymii v reči.

Pomôcky: pexeso, obrázky

Realizácia

Ponúknite deťom možnosť zahrať sa hru pexeso, ktoré si samy vystrihli, vyfarbili (v ranných hrách či odpoludňajšej činnosti).

Vysvetlite im, že niektoré slová môžeme povedať aj inak, a predsa majú rovnaký význam. Názorne ukážte na kartičkách pexesa.

Požiadajte deti, aby vymysleli jednoduché vety tak, že sa v nich vystriedajú synonymá. Zmenil sa význam vety? Vety zapisujte tlačným písmom na tabuľu, synonymá odlište farbou. (Príklad: Na oblohe je **oblak**. Na oblohe je **mrak**. Na **oblohe** svieti slnko. Na **nebi** svieti slnko.)

Potom sa po dohovore o pravidlách hry, môžu deti zahrať pexeso. (Túto časť aktivity je možné realizovať aj počas ranných hier, či už so všetkými prítomnými deťmi alebo so skupinou detí).

Inou činnosťou s pexesom, ktorá môže byť zaradená, je hra s kartičkami pexesa tak, že učiteľka vytvorí z kartičiek rad a kartičky uloží, napr.: mrak – oblak, obloha – nebo, okno – oblok a deti vyhľadávajú a pomenúvajú v rade slová, ktoré sa nezačínajú hláskou „o“.

Didakticko-metodické poznámky

V takejto aktivite sa deti oboznamujú so súvislosťami, ktoré sa týkajú významu slova a jeho formy (v našom prípade slov s rovnakým významom a rôznou formou). Takáto a jej podobné aktivity pomáhajú pri rozvoji významového procesora. Fonologický procesor sa rozvíja pri druhej aktivite, keď sa deti oboznamujú s grafickým záznamom zvukovej podoby slova a s pravidlami konvenčného zápisu.

Aktivity s využitím puzzle

Ciele (pre deti): S pomocou učiteľky vytvoriť maľované čítanie. Poskladať puzzle a obrázok doplniť do textu maľovaného čítania.

Ciele (pre učiteľku): V analyticko-syntetických činnostiach so slovami viesť deti k rozkladu slova na hlásky.

Pomôcky: puzzle, magnetická tabuľa s pripraveným jednoduchým textom, pracovné listy pre deti s pripraveným textom, kartičky s obrázkami

Realizácia

Pred touto činnosťou by bolo vhodné, keby si deti obrázkové puzzle vyfarbili a vystrihli. Rovnaké obrázky – puzzle položia do stredu stola a poskladajú svoj obrázok. Takto si učiteľka môže overiť pamäť detí, ale aj to, či sú schopné skladať obrázok podľa písmen. Predtým môžu obrázok poskladať na magnetickej tabuli. Učiteľka deťom pripomenie, že slovo, ktoré je pod obrázkom, vyjadruje jeho obsah. Slovo sa skladá z jednotlivých písmen.

V ďalšej činnosti si deti zo zložených obrázkov pomocou učiteľky môžu vytvoriť maľované čítanie. Jednoduchý text pripraví učiteľka, číta ho deťom a tie do textu dopĺňajú poskladané obrázky. Spoločne si maľované čítanie prečítajú.

Ak sú deti schopné (to posúdi učiteľka), môže im pripraviť jednoduchý text a obrázky (tie si deti môžu vyhľadať a vystrihnúť v časopisoch) a v skupinovej alebo individuálnej činnosti si maľované čítanie o vode vytvoria samotné deti.

Maľované čítanie môže byť súčasťou knihy o vode, ktorú si deti vytvoria v ďalšej aktivite.

Obrázkové puzzle je možné použiť aj v aktivitách, ktoré sa zameriavajú na analyticko-syntetické činnosti so slovami, napr.: hláskovanie – v hre na moreplavcov, ktorí priviezli hlásky, písmená na opustený ostrov. Deti si poskladajú loďky (využitie kresleného návodu na výrobu loďky z Nápadníka), napíšu si (ak vedia) na svoju loďku meno. Náklad, ktorý povezu, sú hlásky. Učiteľka okrem obrázkov z puzzle pripraví kartičky s obrázkami tak, aby deti v závere dokázali z privezených hlások vyskladať slovo ostrov (oblak, oblok, oko, strom, sova, slnko, traktor, trúbka, ruka, rak, rieka, vietor, vlak a pod.) Deti vyhľadávajú obrázok (puzzle), ktorý sa začína na takú istú hlásku ako ich meno (napr.: O – Oliver – oblak), a do loďky naložia náklad kartičiek, obrázkov s rovnakou hláskou. Ostrov vytvoríme tak, že

zo špagátu (lana) urobíme v triede kruh, do ktorého deti vozia svoje náklady. Učiteľka v hre predstavuje kontrolóra ostrova a pomocníka, ktorý vykladá náklad. V závere potom spolu zložia slovo z hlások, ktoré priviezli.

Didakticko-metodické poznámky

Hru na moreplavcov je vhodné zaradiť vtedy, ak už deti majú skúsenosť s vyčleňovaním a narábaním hlásky v slove. Primárnym cieľom tejto hry je poznávanie začiatkovej hlásky v slove. Ďalším cieľom je uvedomovanie si hlásky, jej grafického záznamu (písmena) a pravidiel konvenčného zápisu – pravidiel ortografie.

ZÁVER

V súčasnosti už existuje dostatok odborných textov, ktoré vysvetľujú, ako chápať pojem gramotnosť v predškolskom veku, a uvádzajú dôvody, prečo je vhodné jej rozvíjanie.

Tento edukačný materiál slúži skôr na praktické využitie teoretických ozrejmění v praxi a je praxou overený. Je určený hlavne deťom a zároveň má pomôcť učiteľkám.

Pracovné dosky sú pripravené tak, aby sa ich jednotlivé časti dali použiť samostatne. Takto vznikne priestor nielen pre deti najstaršej vekovej skupiny, pre ktorú sú určené, ale aj pre mladšie deti. Čítacia kniha je vhodnou pomôckou aj pre ne, ak sa pani učiteľka rozhodne oboznámiť deti s knižnými konvenciami a konceptom tlače. Možno so mnou všetci nebudú súhlasiť, ale moje skúsenosti s touto pomôckou ukazujú, že okrem pracovných listov sa pri práci s mladšími deťmi dajú použiť takmer všetky ostatné časti pracovných dosiek.

Vyskúšate to?

POUŽITÁ LITERATÚRA

BAĎURÍKOVÁ, Z. 2006/07. Raná gramotnosť detí predškolského veku a materská škola.

In: *Predškolská výchova*, 2006/07, č. 3, roč. LXI, s. 1-9.

ČÁP, J., MAREŠ, J. 2001. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001.

GAVORA, P. 2003. Modely a úrovne gramotnosti. In: GAVORA, P. ZÁPOTOČNÁ, O. et al. *Gramotnosť – vývin a možnosti jej didaktického usmerňovania*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2003. s. 11 - 25. ISBN 80-223-1869-8.

GAVORA, P.: 1992. *Žiak a text*. Bratislava: SPN, 1992. ISBN 80-08-00333-2.

HOŠKOVÁ, Ľ., ZÁPOTOČNÁ, O. 2000/01. Možnosti stimulácie gramotnosti detí predškolského veku.

In: *Slovenský jazyk a literatúra v škole*, 47, 2000/01, č.3-4, s.71-85.

KOCSIS, E.: 1989. *Ilustrácie detskej knihy ako artefakt a komunikatívna forma s detským percipientom*. Zborník medzinárodného sympózia BIB '89.

LIPNICKÁ, M.: 2003/04. Metódy a stratégie podporujúce jazykové kompetencie dieťaťa predškolského veku. In: *Naša škola*, 2003/04, č. 1, s. 6-13.

LIPNICKÁ, M.: 2009. *Počiatkové čítanie a písanie detí predškolského veku*. Prešov: Rokus, 2009. ISBN 978-80-89055-81-4.

LOPUŠNÁ, A. 2006/07. Využitie prvkov konštruktivismu v predškolskej edukácii. In: *Predškolská výchova*, 2006/07, č. 3, roč. LXI, s. 33-45.

ĽUPTÁKOVÁ, H.: 2009. Súbor námetov na verifikáciu – preskúšanie [online] In: Prečitateľská gramotnosť [cit. 2009-10-20]. Dostupné na:

<http://www.zvedavesniecka.estranky.sk/clanky/precitatelyska-gramotnost>

MERTIN, V., GILLERNOVÁ, I. (Eds). 2003. *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2003, ISBN 80-7178-799-X.

OBERT, V. 1998. *Detská literatúra a čitateľský rozvoj dieťaťa*. Bratislava: Litera, 1998. ISBN 80-80-88894-07-7.

PETROVÁ, Z. 2007. II. Rozvíjanie jazykovej gramotnosti detí v MŠ: Poznanie a presvedčenie učiteliek v MŠ a ich zdroj v oficiálnom kurikule pre predškolskú výchovu. In: KAŠČÁK, O., ŽOLDOŠOVÁ, K. et al. *Námety na reformu počiatkového vzdelávania*, Bratislava: Renesans, 2007, s. 73-96, ISBN 978-80-969777-6-5.

PETROVÁ, Z., VALÁŠKOVÁ, M.: 2007. *Jazyková a literárna gramotnosť v materskej škole: teoretické súvislosti a možnosti jej rozvíjania*. Bratislava: Renesans, 2007, realizované v rámci projektu KEGA3/3043/05: Kurikulárna transformácia primárneho vzdelávania v SR. ISBN 978-80-969777-5-8.

TOKÁR, M. *Kontakty a kontexty výtvarného umenia a umeleckej literatúry* [online], [cit. 2008-03-20]. Dostupné na: www.pulib.sk/elpub/FF/Zemberova1/18.pdf

VALACHOVÁ, D. 2007/08. *Ilustrácia a jej miesto v predškolskej edukácii*. *Predškolská výchova*, č. 1, roč. LXII, 2007/08, s. 1-4.

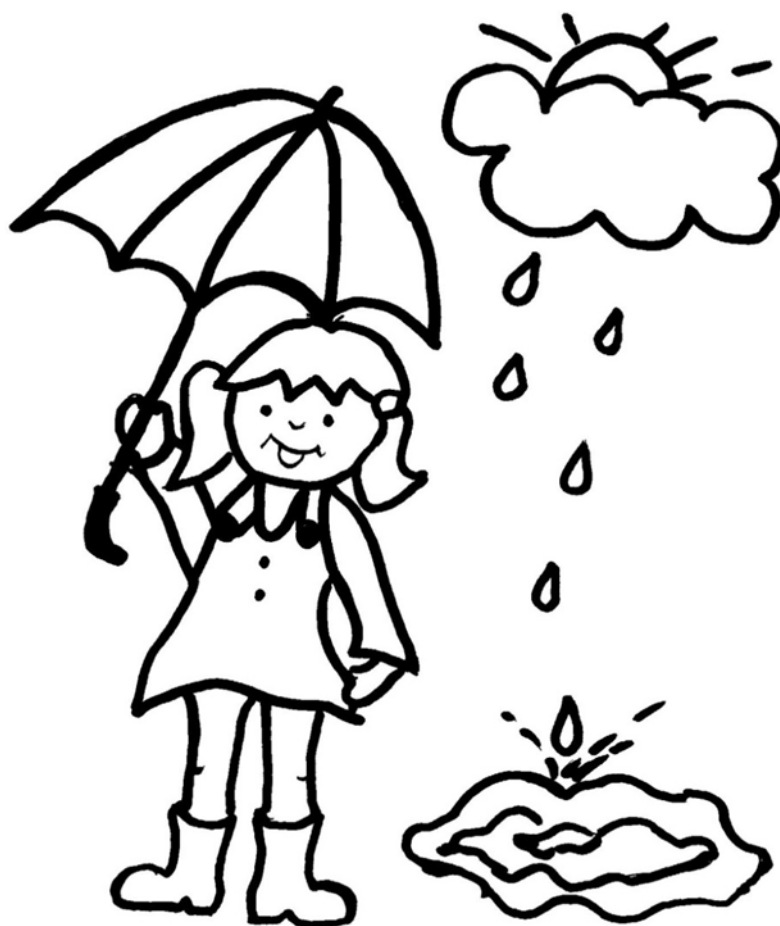
ZÁPOTOČNÁ, O.: 2001. *K tematizácii a metodológii výskumov komunikácie písanou rečou v kontexte rozvoja kultúrnej gramotnosti*. [online] Bratislava: SAV [cit.2009-09-15]. Dostupné na: <http://www.kvsbk.sav.sk/10rokov/zapotocna.htm>

ZÁPOTOČNÁ, O., PETROVÁ, Z.: 2010. *Jazyková gramotnosť v predškolskom veku. Teoretické východiská a námety k analýze a tvorbe kurikula jazykového vzdelávania detí MŠ*. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2010. ISBN 978-80-8082-404-4.

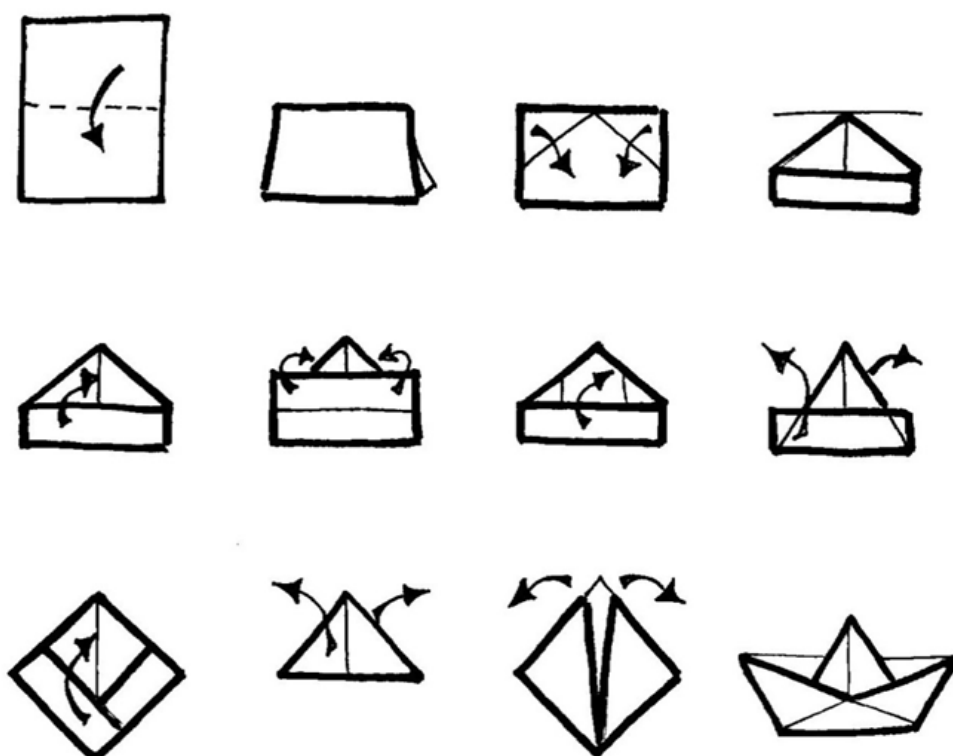

KOLOBEH VODY V PŘÍRODE

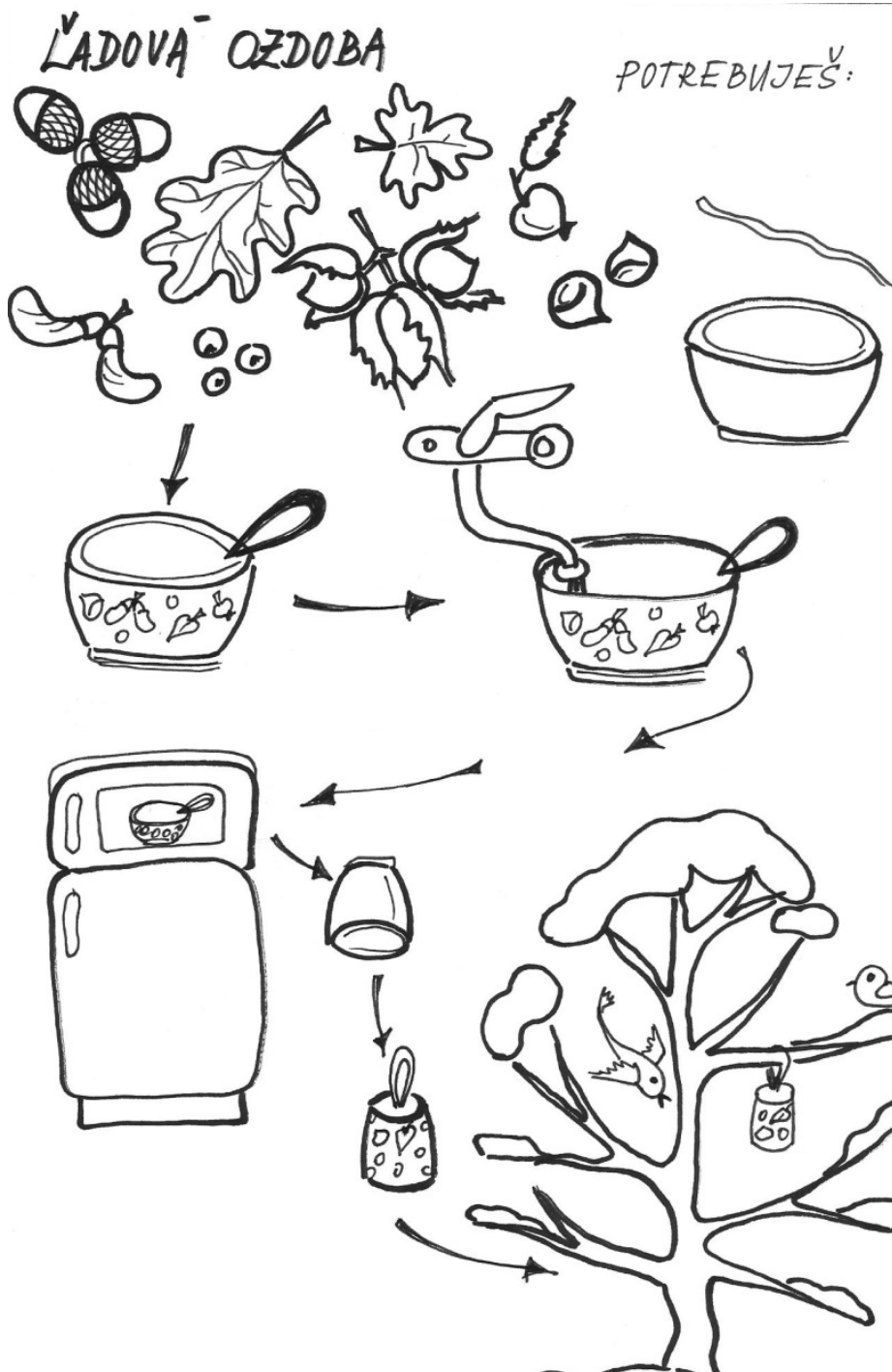
NÁPADNÍK

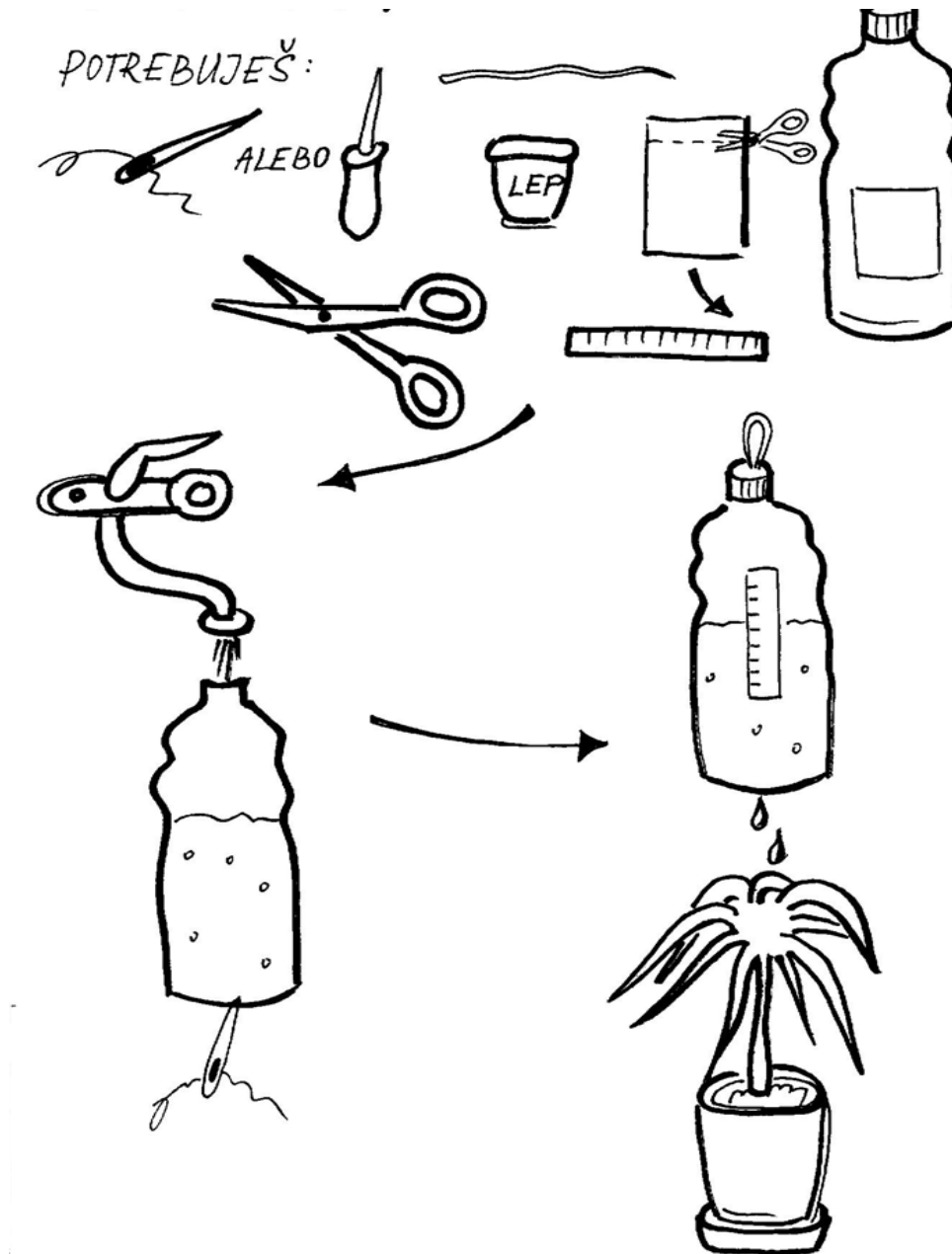
LOŽKA

ĽADOVÁ OZDOBA

VODNÉ HODINY

PARA

DO HRNCA DAJ VODU.

HRNIEC S VODOU POSTAV NA SPORÁK. SPORÁK ZAPNI. UVAR VODU.

VODA ZAČNE VRIEŤ.
Z HRNCA STŪPA PARA.

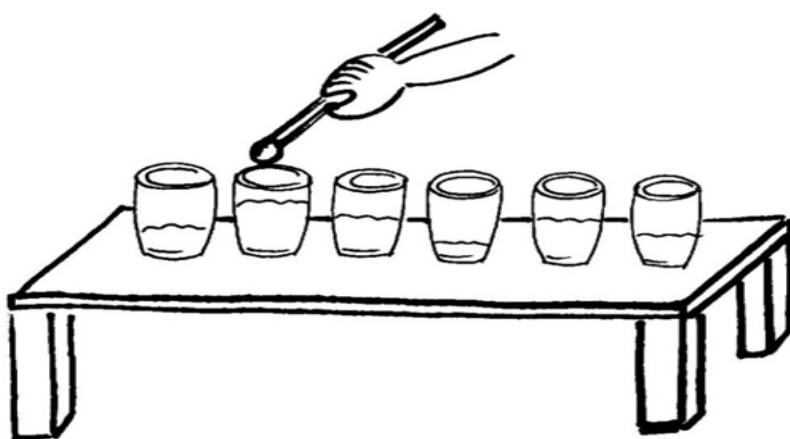
NA POKRIEVKE SŪ
KVAPKY VODY.
PREČO?

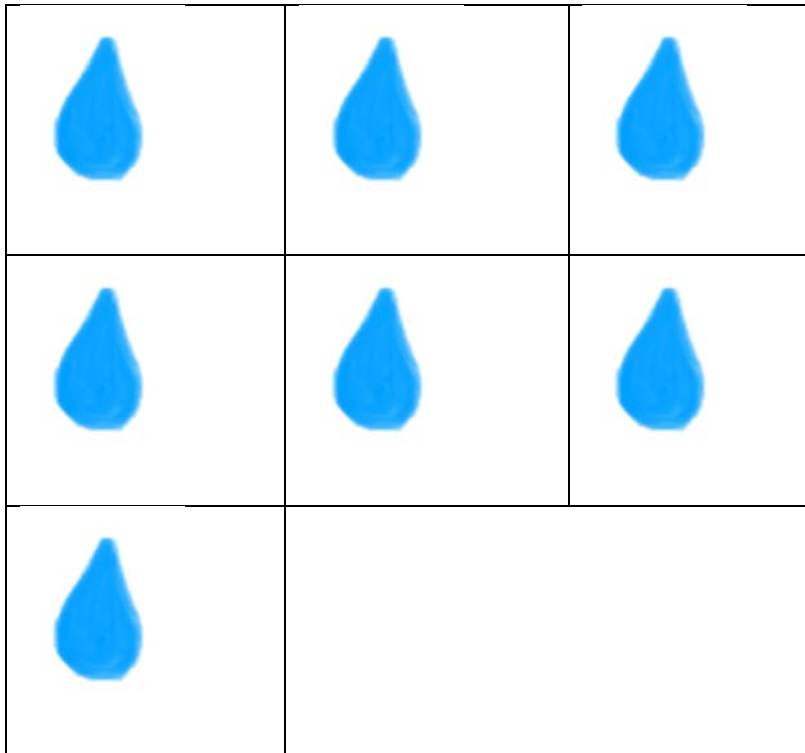
NANUK

VODNÁ HUDBA

VODA MÁ HLAS.
DO ROVNAKÝCH POHÁROU NALEJ RŮŽNĚ
MNOŽSTVO VODY.
DREVENOU ALEBO KOVOVOU PALIČKOU
ZAHRAJ MELÓDIU.

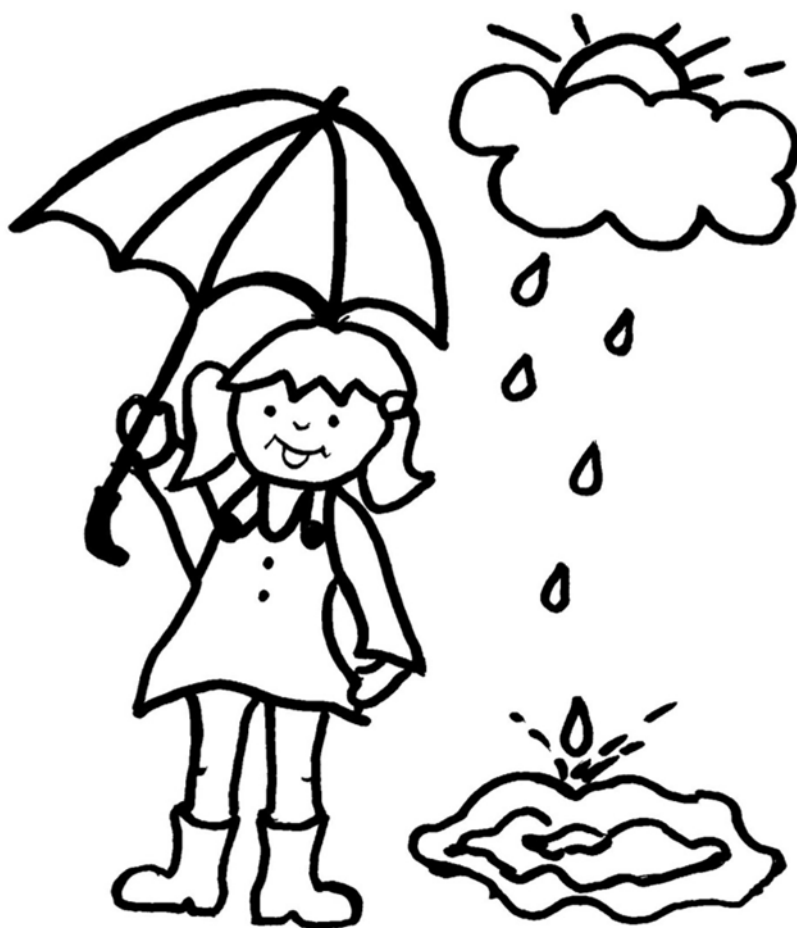
TVOJA ODMENA

DAŽĎOVÉ KVAPKY VYSTRIHNI A PRILEP
DO NÁVODU, KTORÝ SI ZVLÁDOL/ZVLÁDLA.

KOLOBEH VODY V PŘÍRODE

PRACOVNÉ LISTY

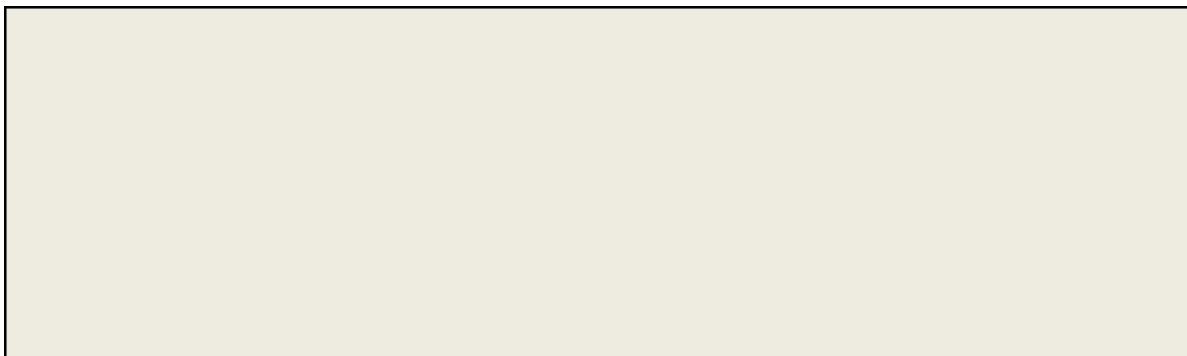
Pracovný list č. 1

**PUTOVAL OBLÁČIK PO OBLOHE,
BOL MODRÝ A SMUTNÝ.
SLZIČKY – KVAPÔČKY NA ZEM NÁM SPUSTIL.**

Vieš, kadiaľ putoval obláčik?
Vieš, čo znamená slovo putovať?
Poznáš písmená, ktoré sú červenej farby?

Úlohy

Nakresli toľko kvapiek, koľko červených písmen si našiel/našla.
Pohľadaj slová, ktoré majú na začiatku písmeno O.
Do pripravených štvorčekov opíš slovo, v ktorom sú dve písmená O.

--	--	--	--	--	--

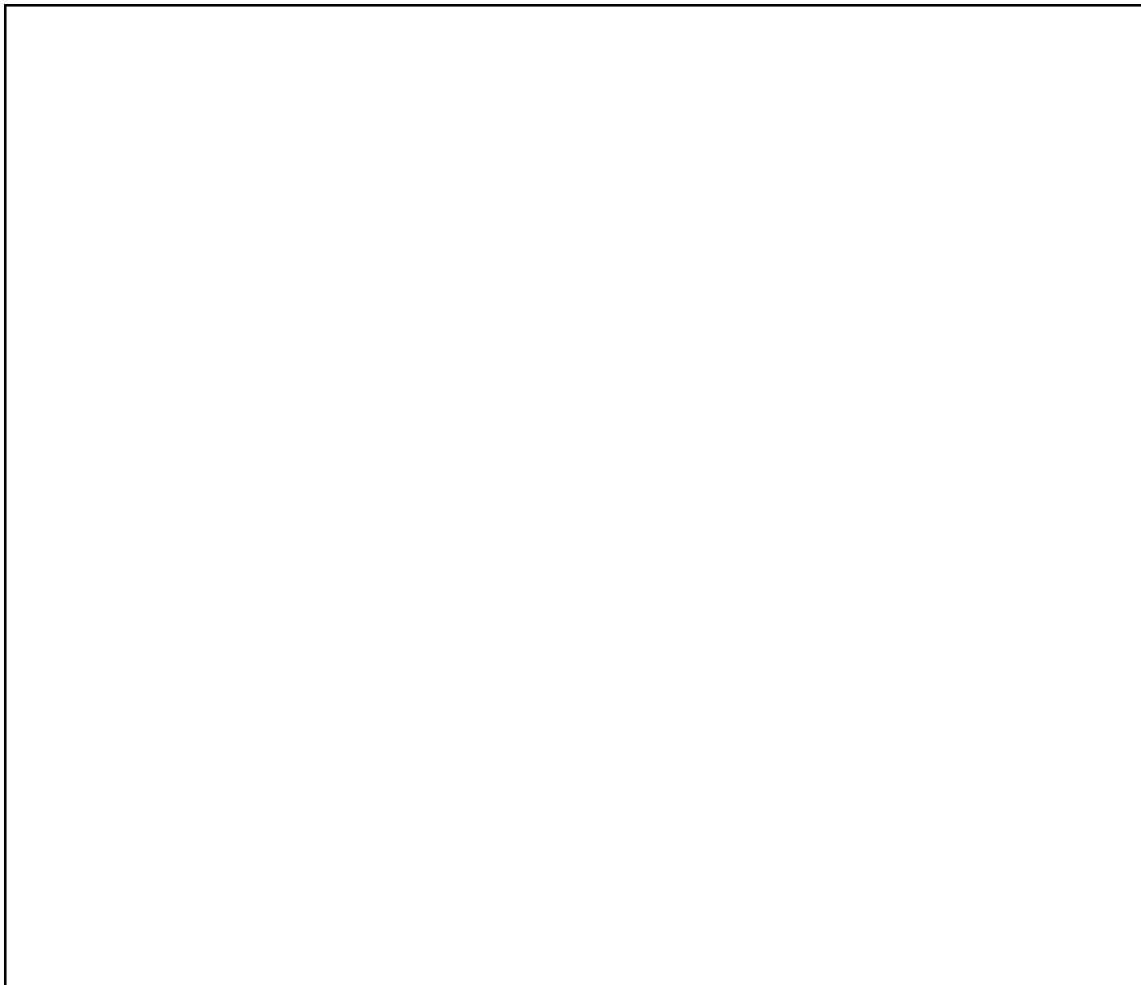
Pracovný list č. 2**JEDNA KVAPKA, DRUHÁ, TRETIA...****KVAPKY DAŽĎA NA ZEM LETIA.** **VAPKY, KVAPÔČKY, POPADALI DO MLÁČKY.****PRIDALI SA ĎALŠIE, NOVÉ,****UŽ POTÔČI TEČIE DOLE.****Úlohy**

Vieš prečítať písmeno červenej farby?

Na začiatku jedného slova písmeno K chýba. Nájdi to slovo a prečítaj ho.

Aj v ďalšom slove chýba také isté písmeno, ale na konci. Pohľadaj ho.

Nakresli vec, predmet alebo zviera, ktorého názov sa začína rovnakým písmenom.

Pracovný list č. 3

**Z DRUHEJ STRANY KAMARÁT IDE MU OPROTI.
TAK SA STRETLI **POTÔČIKY**, CHYTILI SA ZA **RUKY**.
SPOLU SA IM PÁČILO.
ZAVOLALI KAMARÁTOV Z OKOLITÝCH BRIEŽKOV.
A ČO BOLO POTOM?**

Čo sa mohlo stať potom, keď sa potôčiky chytli za ruky a zavolali kamarátov?
Akých kamarátov mohli potôčiky zavolať?
Čo si myslíš, majú potôčiky ruky? Ako sa mohli chytiť?

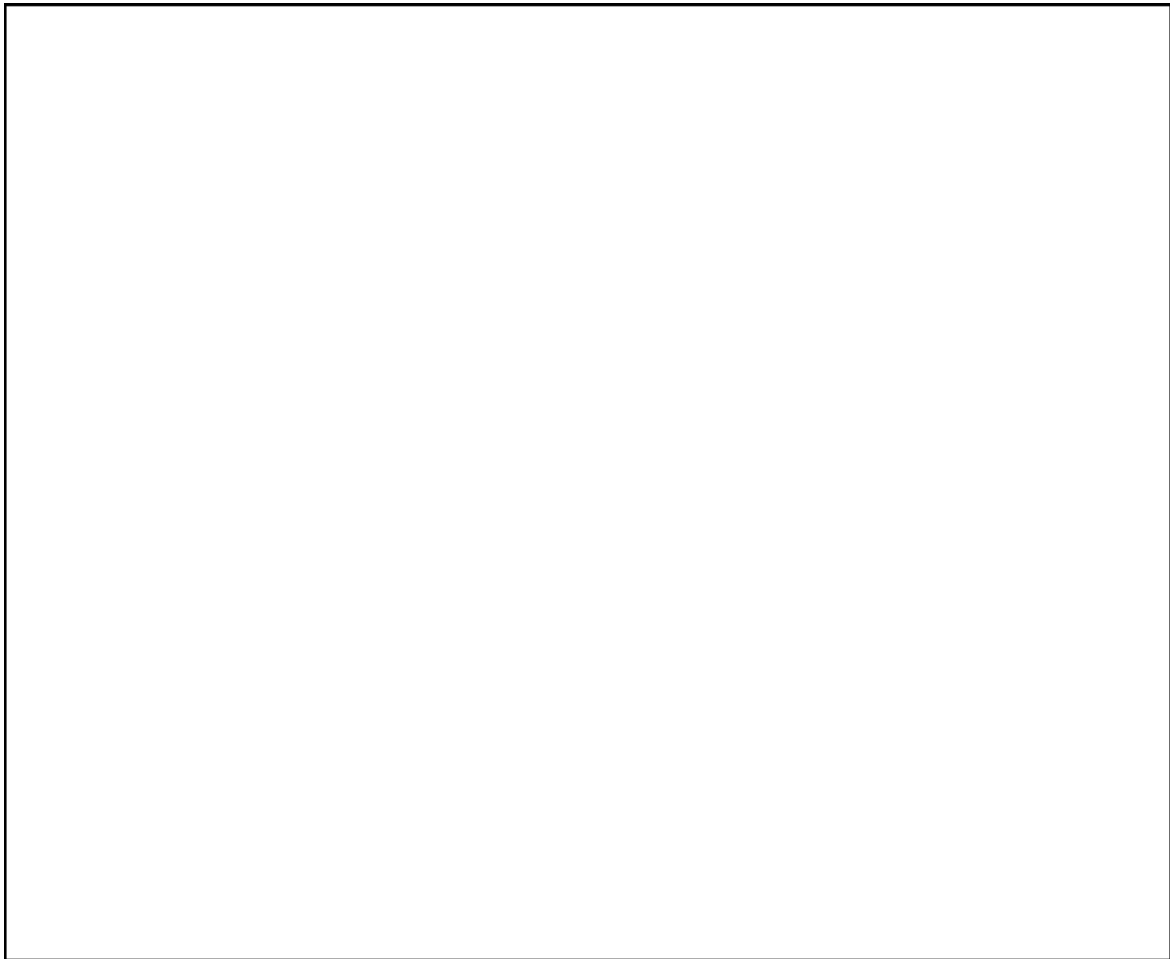
Úlohy

Vytlieskaj slovo, ktoré je červenej farby.

Teraz vytlieskaj slovo zelenej farby.

Ktoré zo slov je dlhšie? Ako si na to prišiel/prišla?

Skús obidve slová opísať. Ak ti to nepôjde, nakresli to, čo slová predstavujú.

Pracovný list č. 4**NO, STALI SA RIEČKOU.****V RIEČKE VLNKA S VLNKOU DO REČI SA DALI.****POZVALI AJ HORSKÝ POTOK A RIEKOU SA STALI.**

Porozmýšľaj: Čo to znamená, keď niekto povie „dali sa do reči“?
Ako sa mohli rozprávať vlny v rieke? Vedia rozprávať?

Úlohy

Všimni si bledomodrú vetu. Spočítaj slová, ktoré ju tvoria.

Do prvého okienka **(1)** nakresli toľko obláčikov, koľko je v bledomodrej vete slov.

Do druhého okienka **(2)** nakresli toľko kvapiek, koľko písmen má najdlhšie slovo v bledomodrej vete.

Do tretieho okienka **(3)** opíš najkratšie slová z tejto vety. Sú dve a majú rovnaký počet písmen. Prvé opíš do riadka, ktorý je označený veľkým písmenom A, druhé opíš do riadka B.

1.

2.

--

3.

A/
B/

Pracovný list č. 5

**MOHUTNELI VŠETCI SPOLU, UŽ ICH BOLO VEĽA.
ROZBEHLI SA SILNÝM PRÚDOM DO JEDNÉHO CIEĽA.
ČO BOLO TÝM CIEĽOM?
TO VIEM VERU DOBRE.
VŠETKY RIEKY, POTÔČIKY VYTVORILI MORE.**

Čo je to cieľ?

Ako inak by si povedal/povedala slovo mohutnel? Vieš, čo to znamená?

Úlohy

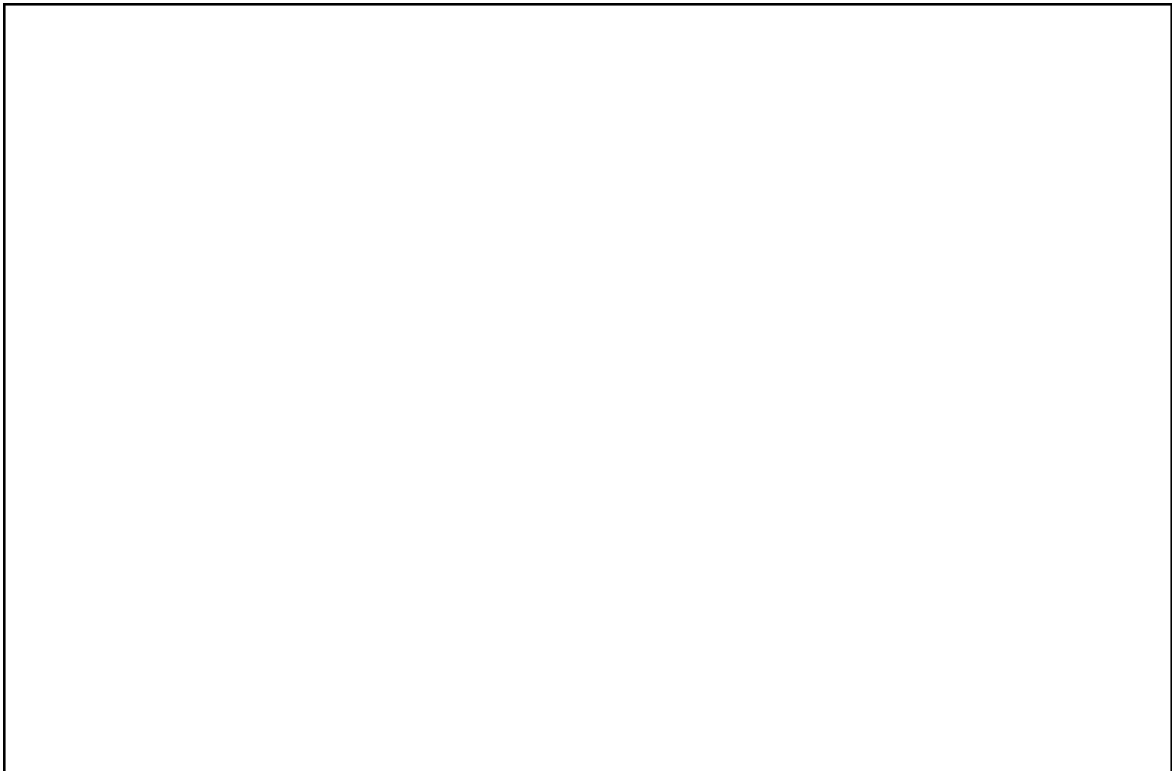
Pohľadaj slová, ktoré sa rýmujú, ktoré podobne znejú.

Vymysli rým na slovo „more“. Podaril sa ti?

Pohľadaj na mape sveta moria. Akou farbou sú vyznačené?

Bol si už niekedy pri mori? Ako sa volalo? Ak nevieš, popros o pomoc rodičov.

Svoje zážitky nakresli.

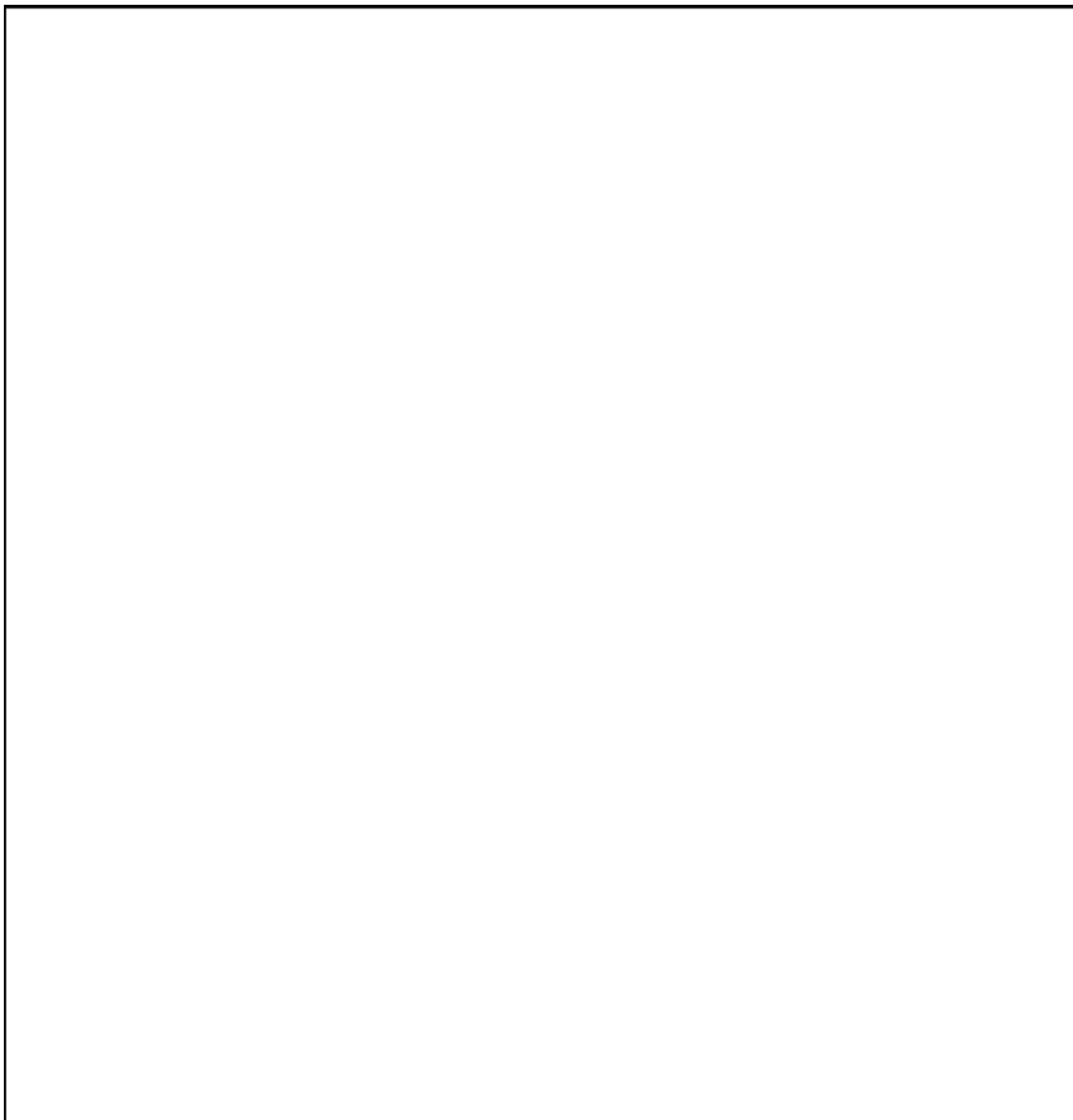

Pracovní list č. 6

**Z ČASU NA ČAS SLNIEČKO
VYŠLE LÚČIK K MORU,
NECH MU MORE OBLÁČIK,
POŠLE NASPÄŤ NA OBLOHU.**

Porozmýšľaj a povedz, ako môže more poslať slniečku obláčik?

Ak na to prídeš, nakresli, ako sa to deje.

A large empty rectangular box with a black border, intended for a student to draw an illustration of how the sea can send a cloud to the sun.

Pracovní list č. 7

**TAK SA Z KVAPKY STÁVA MORE.
A ČI Z MORA KVAPKA?
UŽ SOM CELKOM POPLETENÁ!
POMÔŽ, JOŽKO, KATKA!**

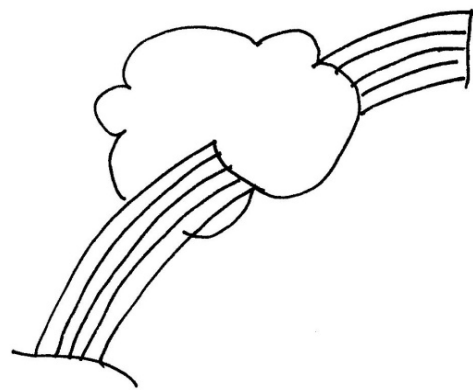
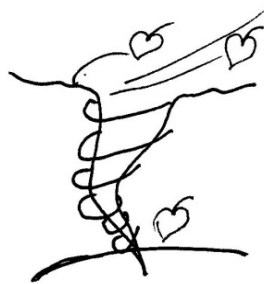
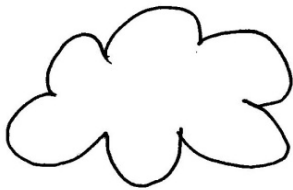
Nakreslite alebo si v časopisoch pohľadajte obrázky a z nich príbeh vody dokončite.

Pracovní list č. 8

HÁDAJ, HÁDAJ...

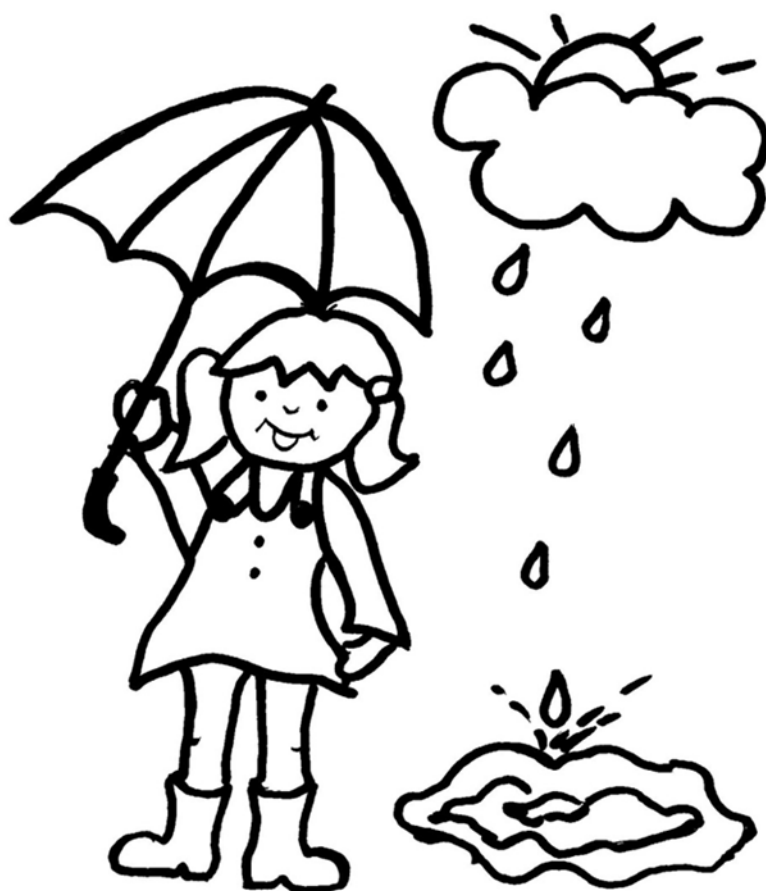
Ak sa chceš dozvedieť, ktoré slovo ukrýva táto krížovka, dobre si pozri obrázky a do modrých okienok doplň chýbajúce písmená. Sú to začiatkové písmená slov, ktoré obrázky predstavujú.

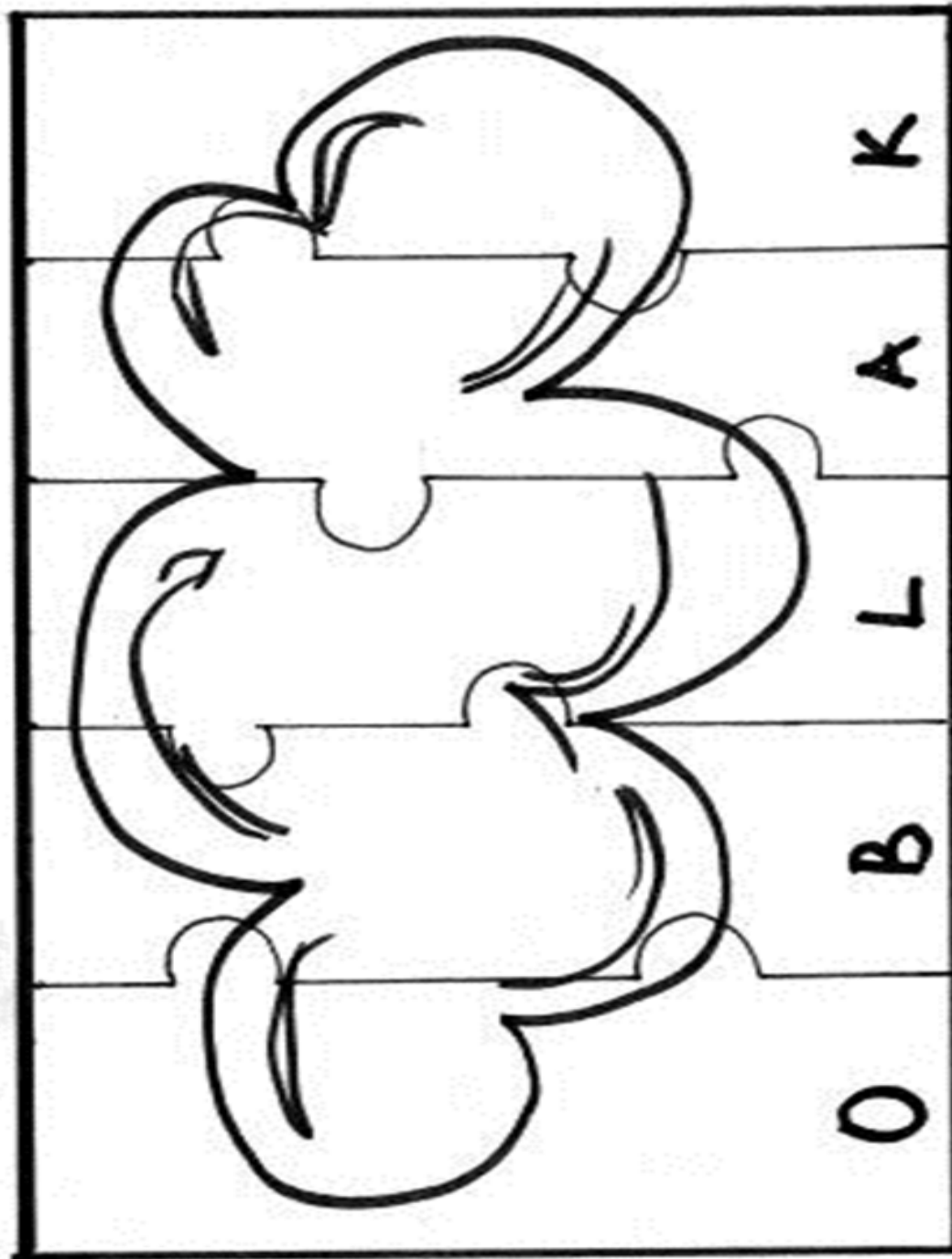
	I	E	T	O	R
	B	L	A	K	
	Ú	H	A		
A					

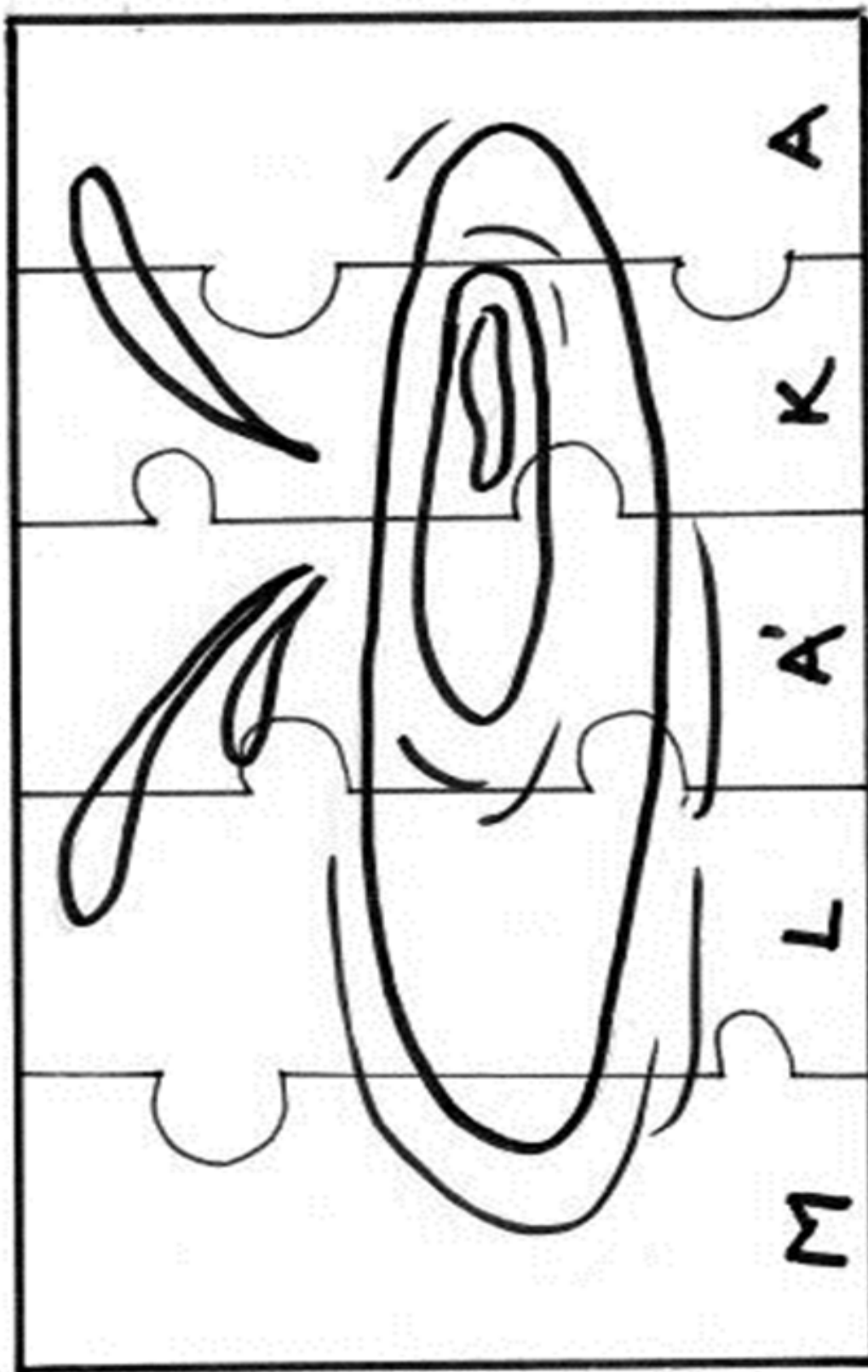

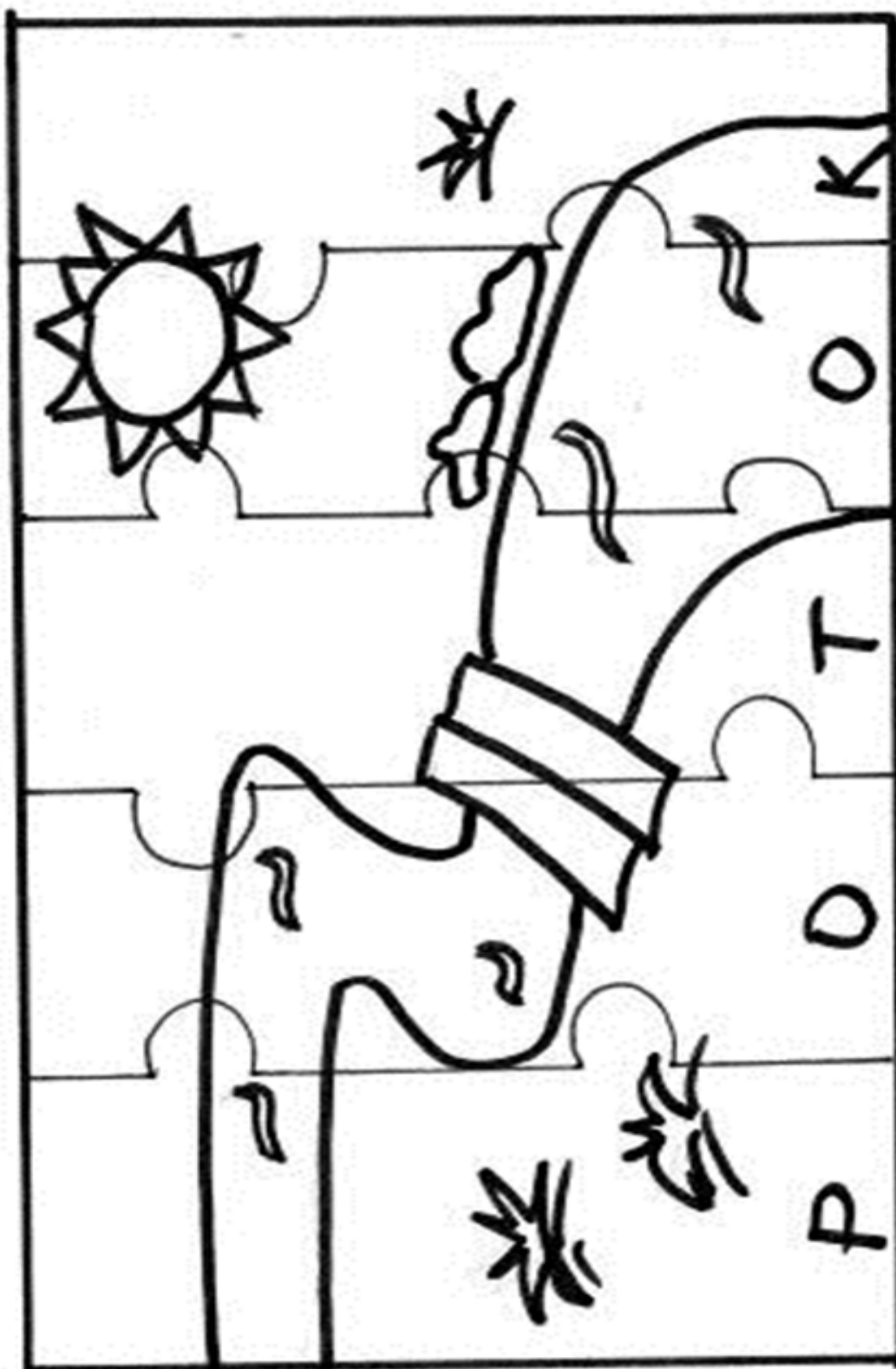
KOLOBEH VODY V PŘÍRODE

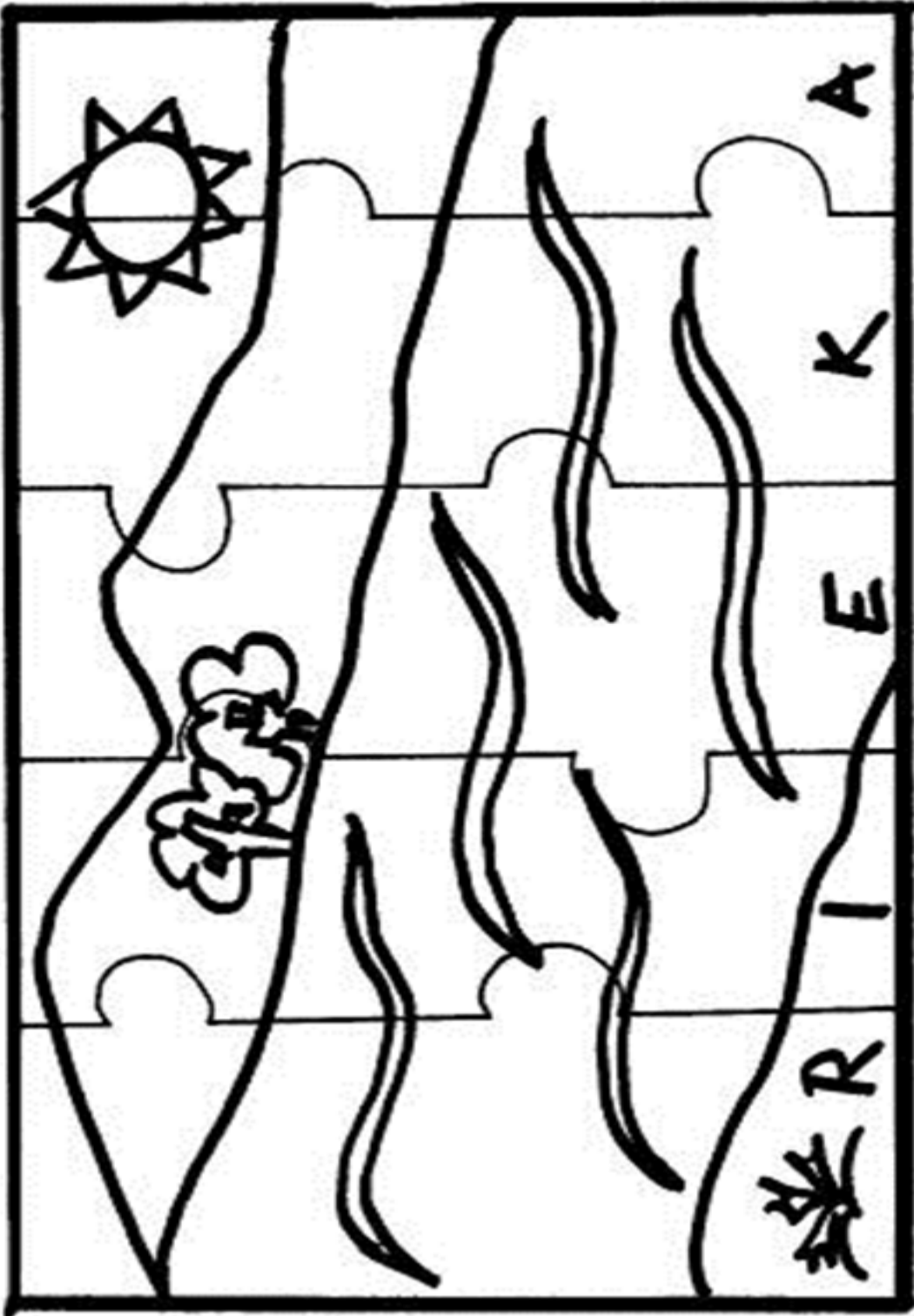
PUZZLE

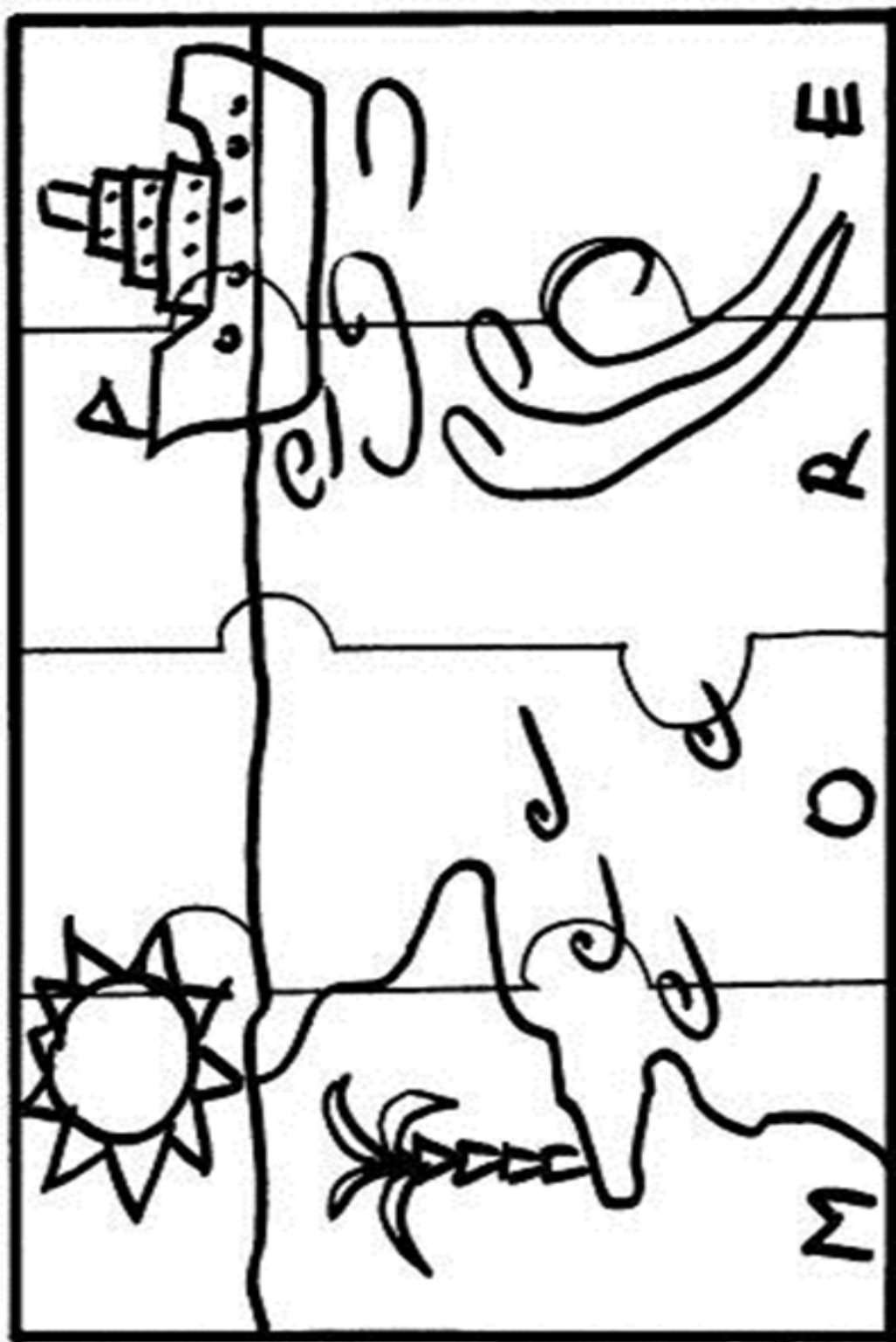

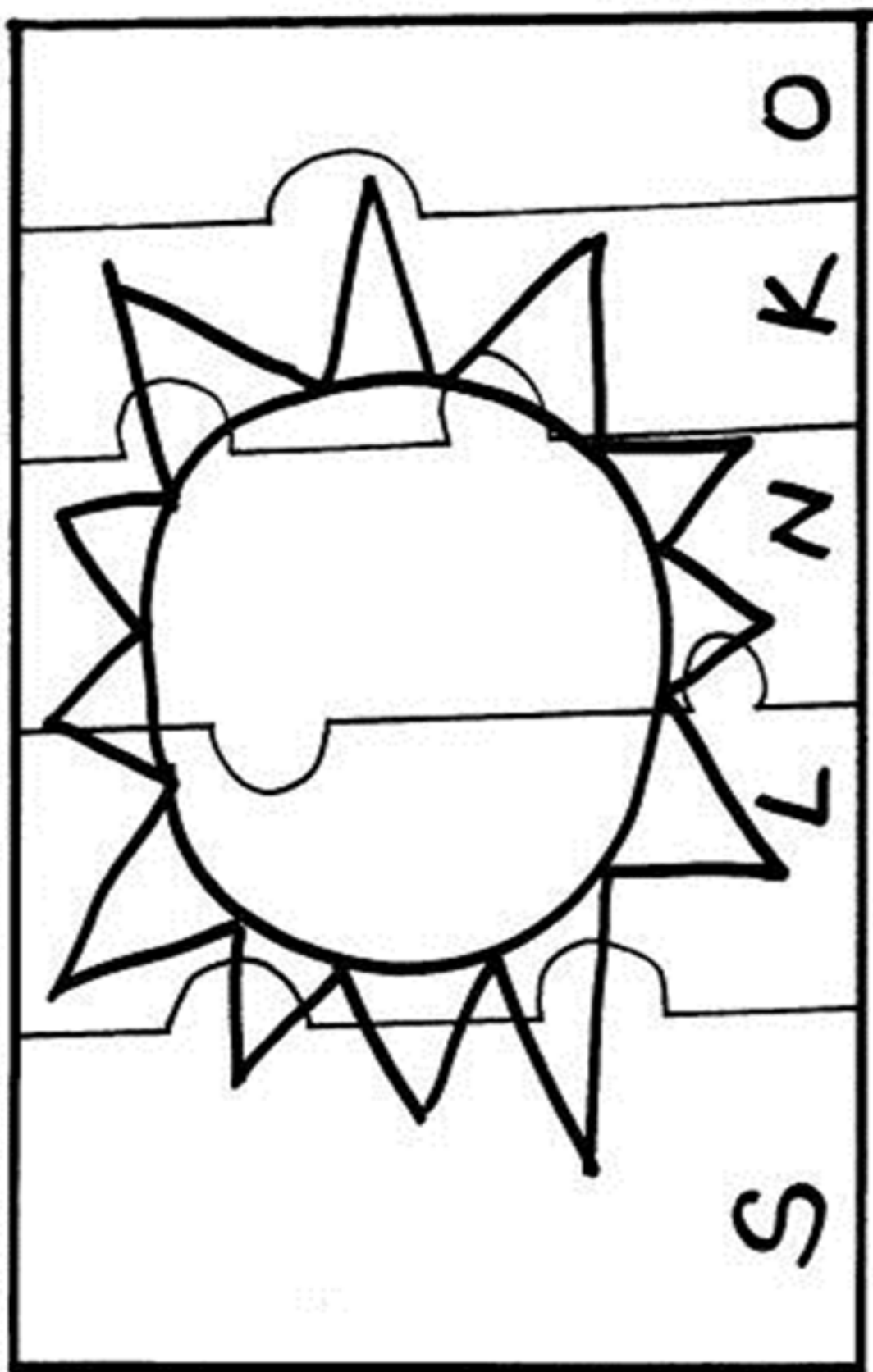

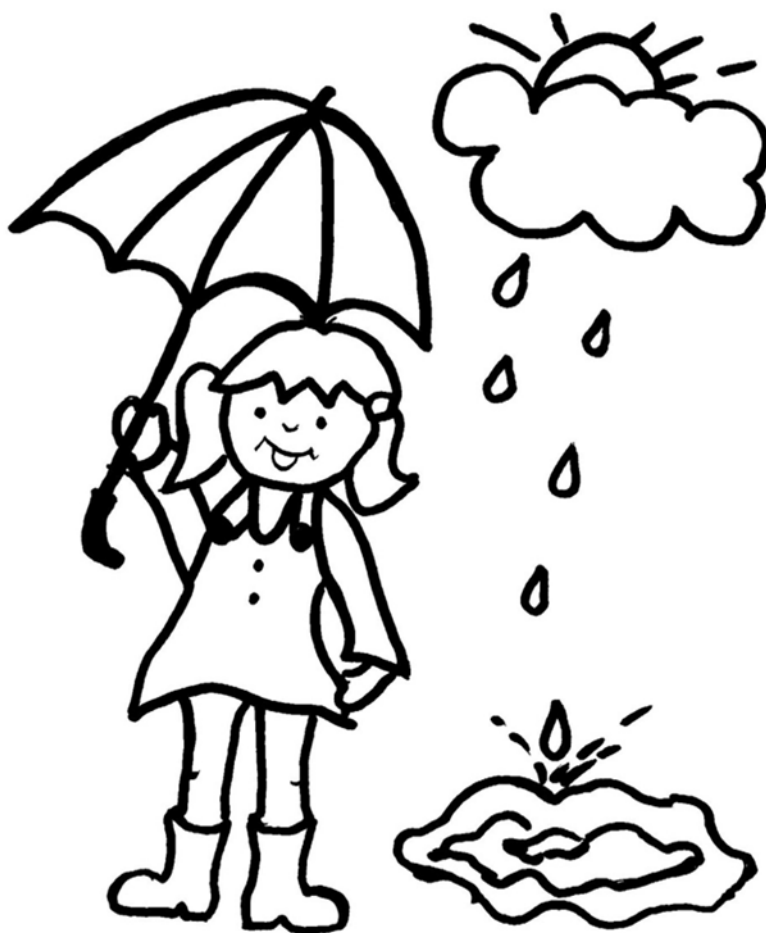

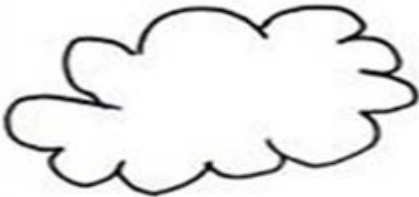

KOLOBEH VODY V PRÍRODE

PEXESO

	
OBLAK	OBLAK
	
MRAK	MRAK
	
OKNO	OKNO
	
OBLOK	OBLOK

	
OBLOHA	OBLOHA
	
NEBO	NEBO
	
MLÁKA	MLÁKA
	
KALUŽ	KALUŽ

GALOŠE

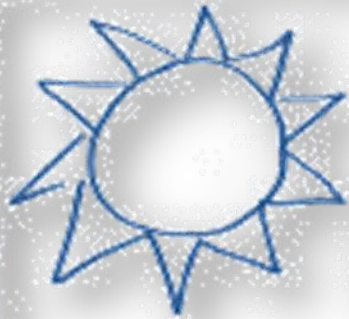
GALOŠE

GUMÁKY

GUMÁKY

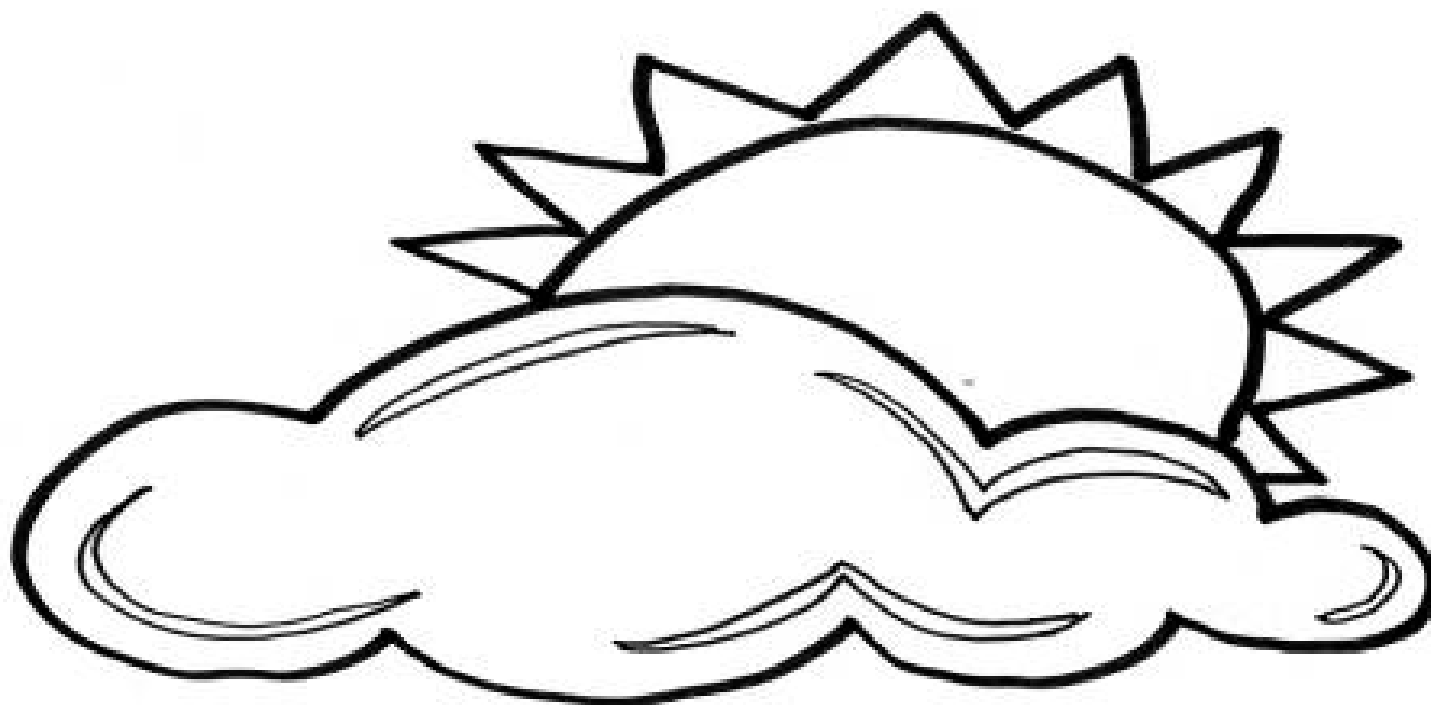
KOLOBEH VODY V PRÍRODE I

ČÍTACIA KNIHA

Jana Frolkovičová

PO OBLOHE PUTOVAL OBLÁČIK. ZAKRYL SLNIEČKO A...

... ZAČALO PRŠAŤ. DAŽĎOVÉ KVAPKY PADALI NA ZEM.

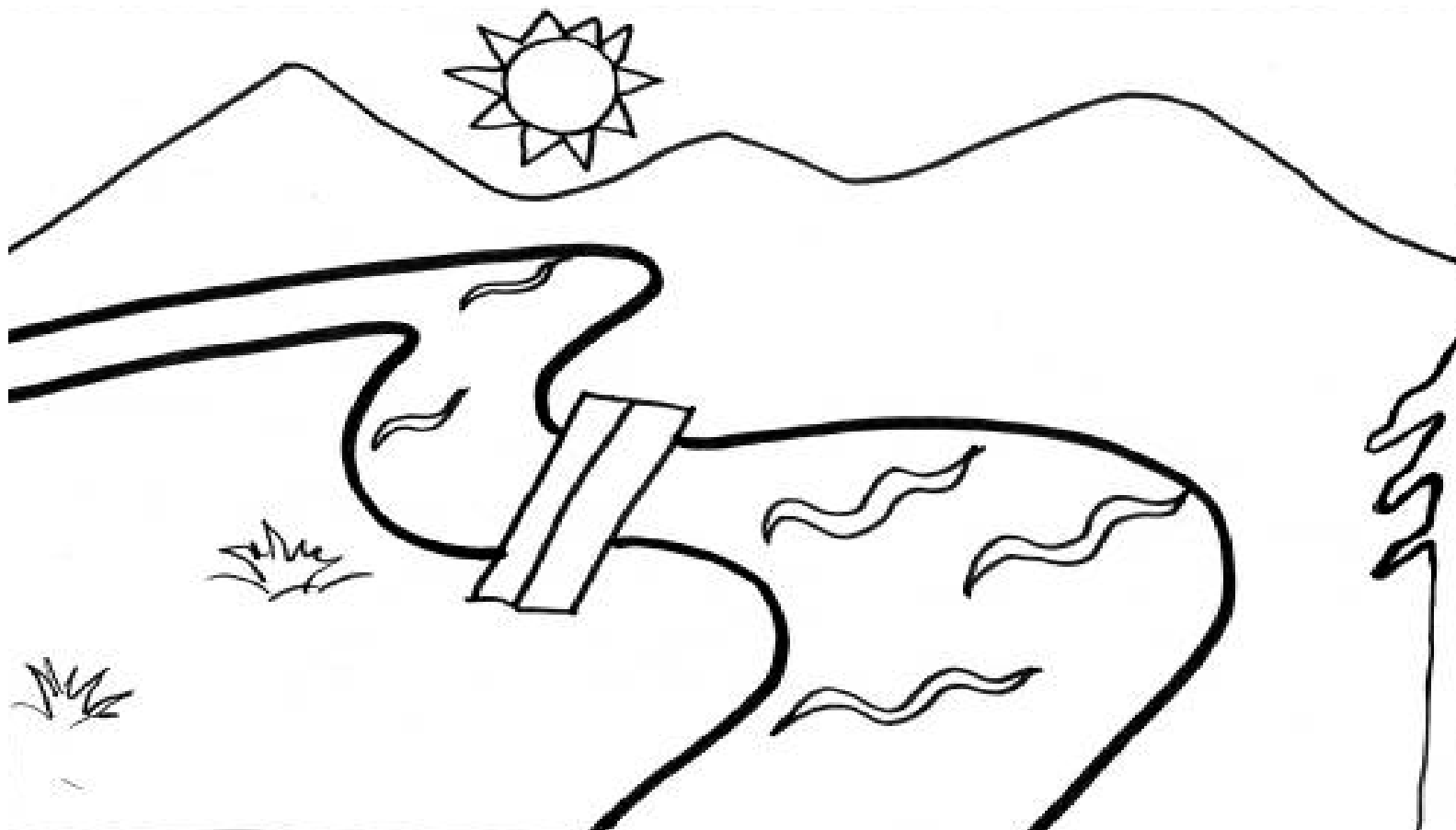

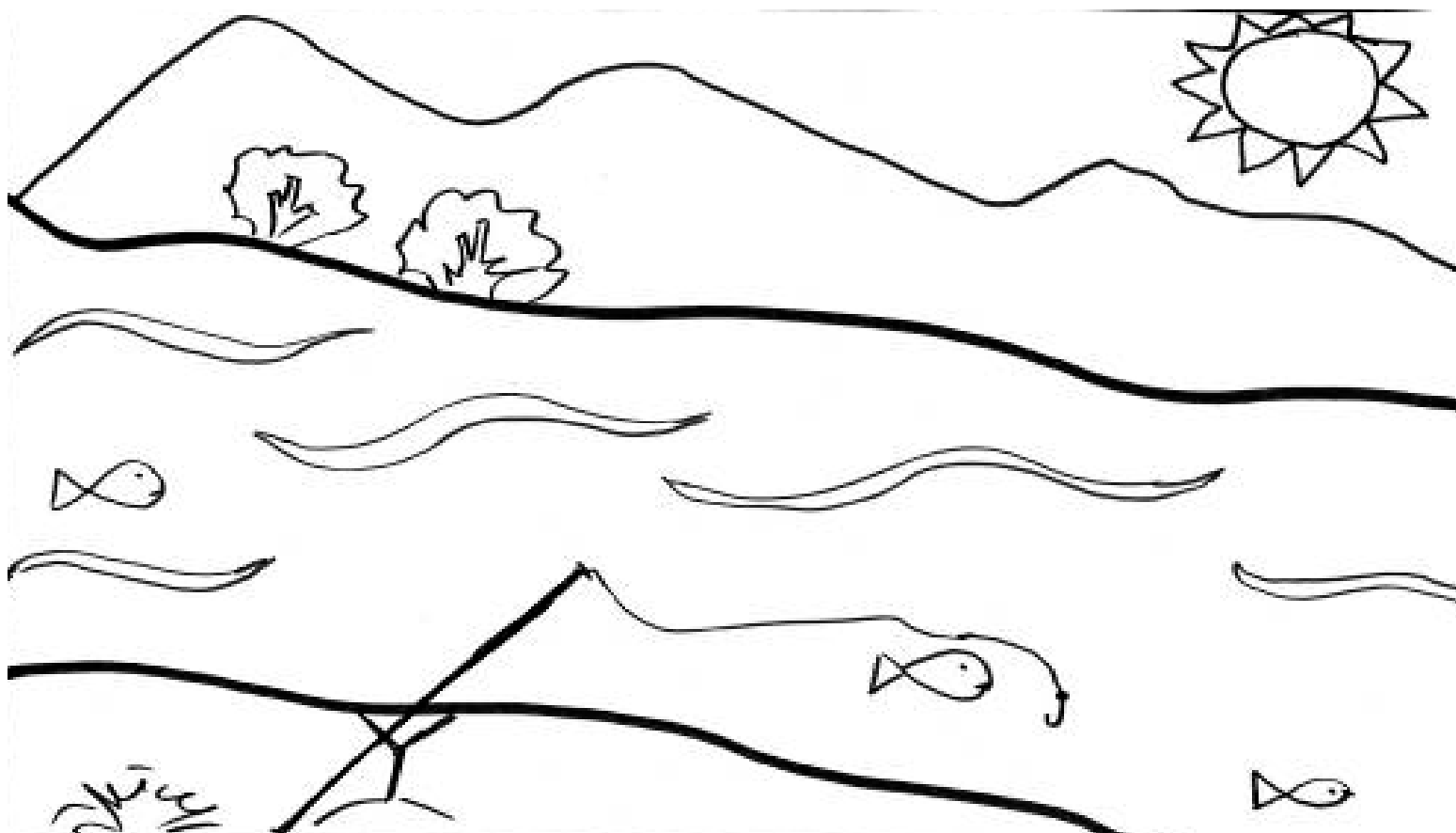
PO DAŽDI ZOSTALI NA ZEMI MLÁČKY. NIEKTORÉ VSI AKLI DO ZEME, NIEKTORÉ VYTVORILI POTÔČIK.

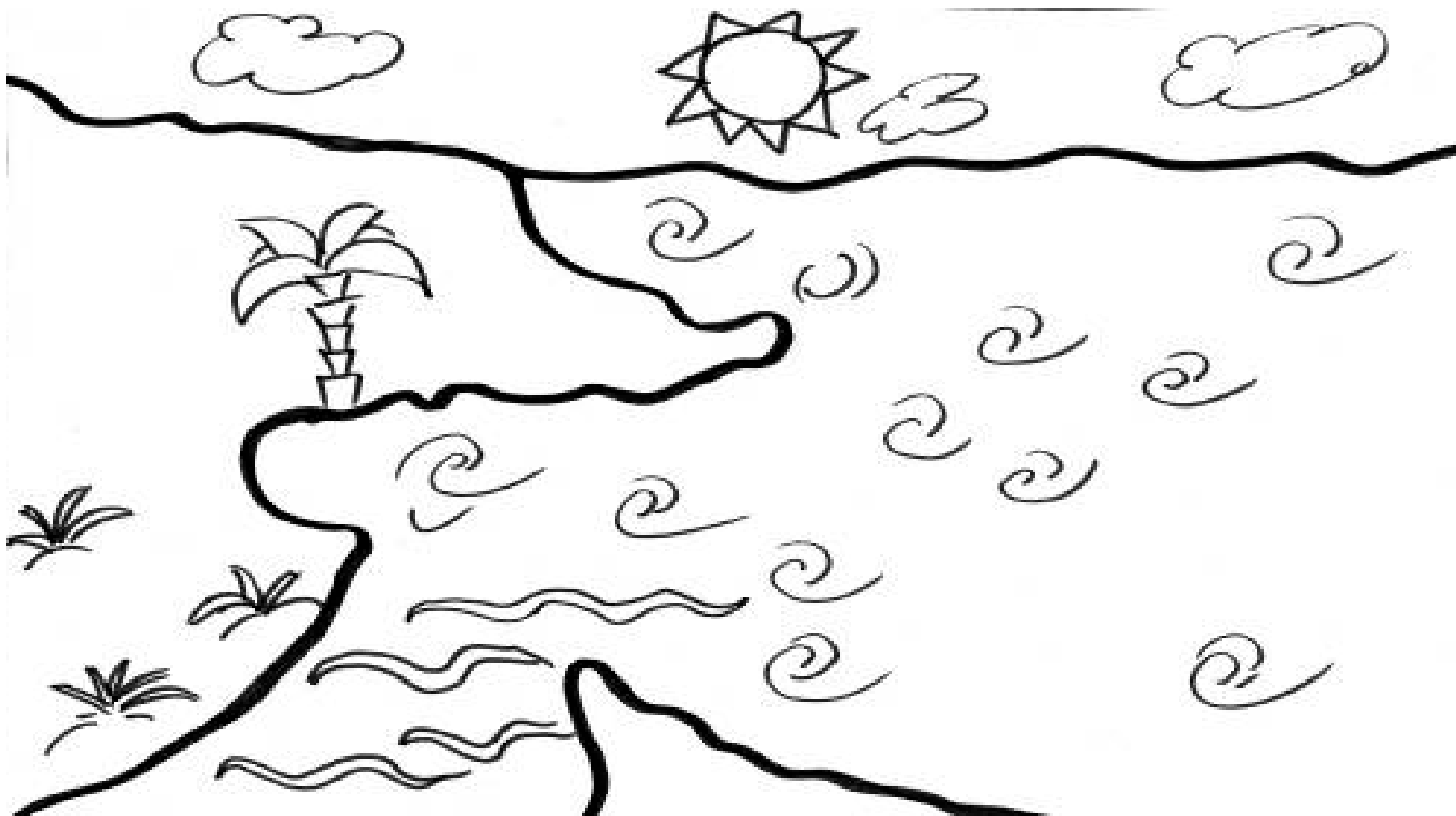
**POTÔČIK TIEKOL CEZ KOPCE A DOLINY. TAM SA STRETOL S INÝMI POTÔČIKMI
A SPOLU SA VLIALI DO RIEČKY.**

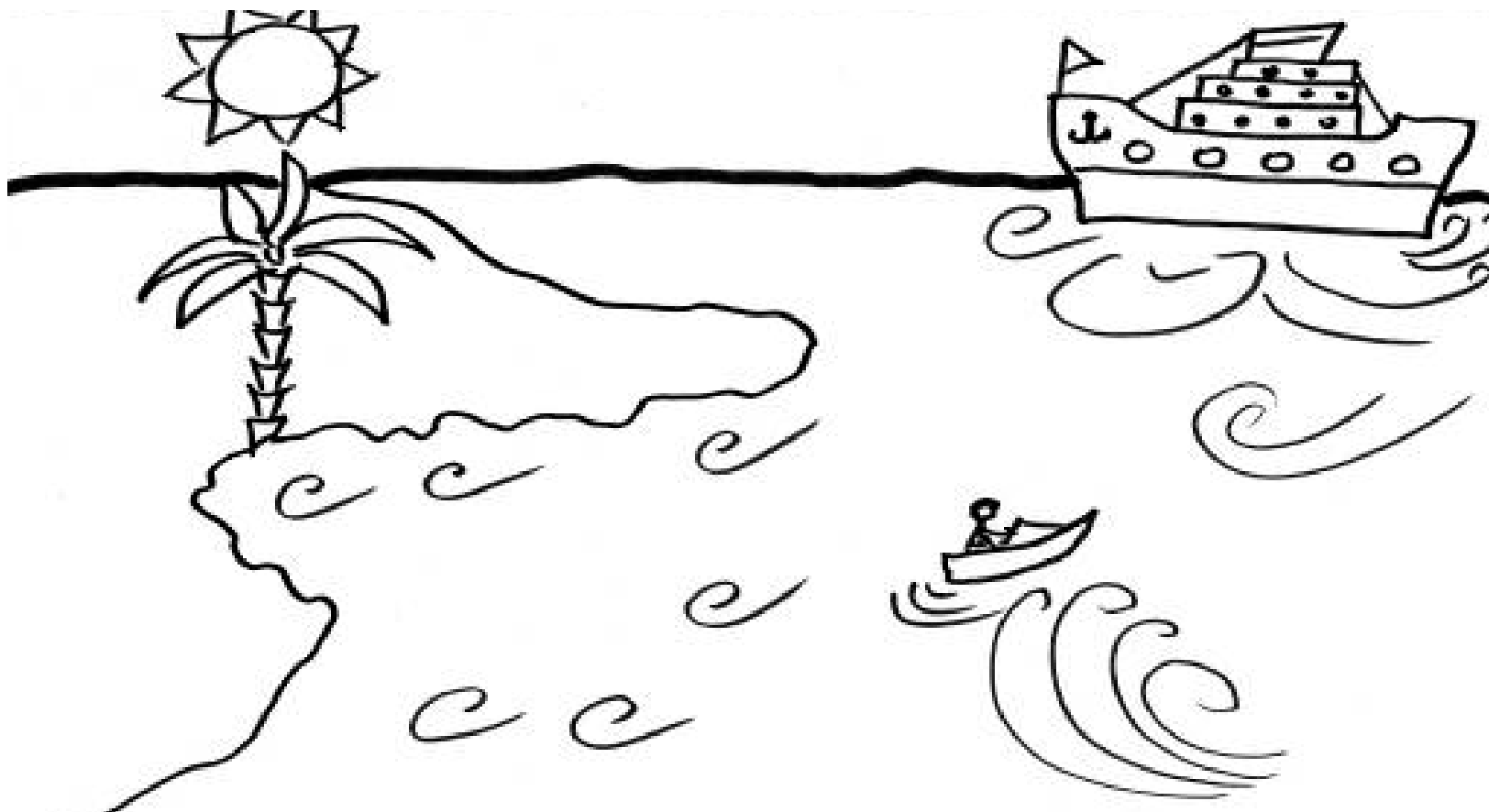
RIEČKA TIEKLA CEZ LÚKU, CEZ LES. DOSTALA SA AŽ K VEĽKEJ RIEKE A VLIALA SA DO NEJ.

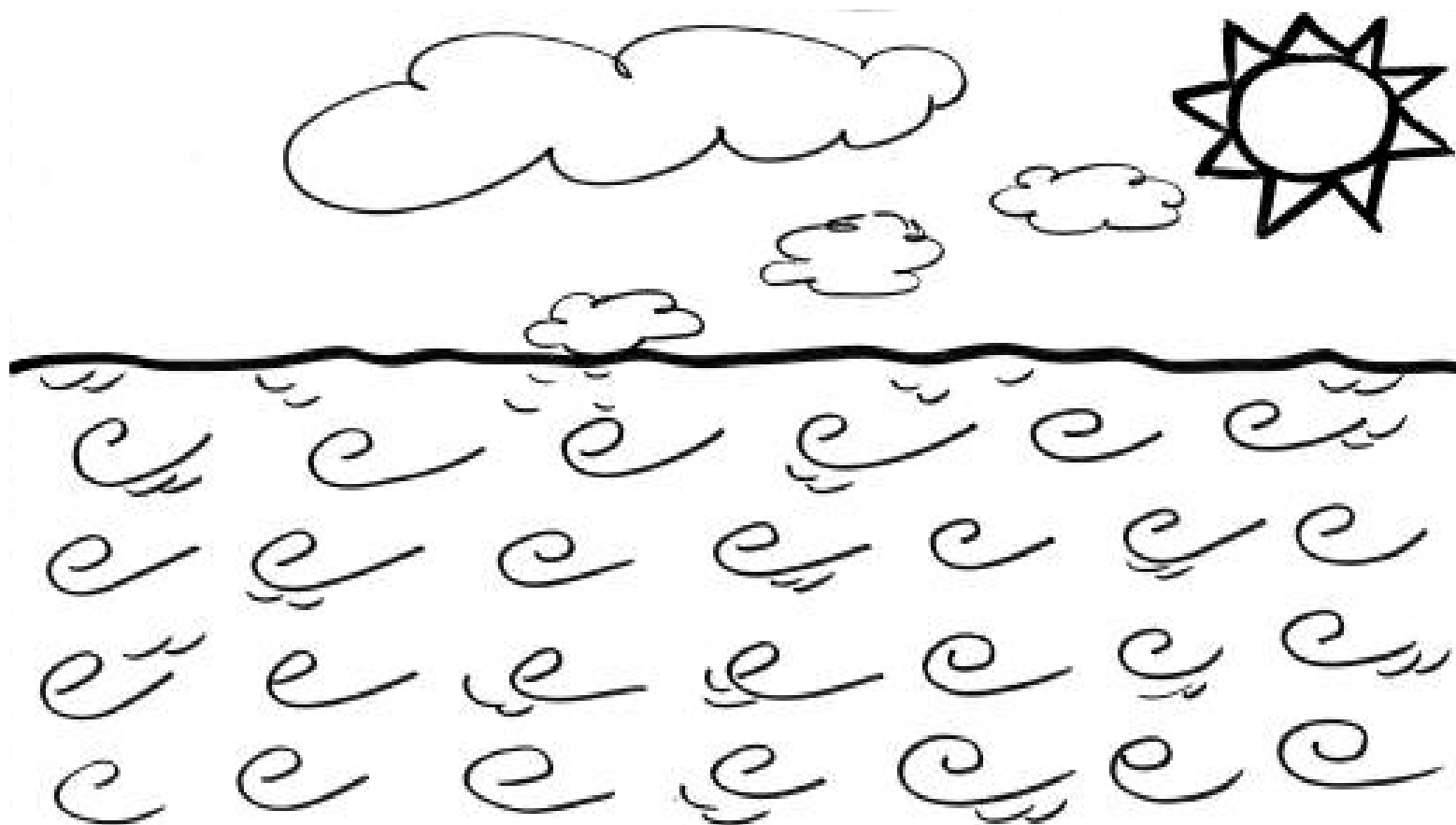
VEĽKÁ RIEKA MALA ŠIROKÉ KORYTO. PLÁVALI V NEJ RYBY.

**MOHUTNELA, ZVÄČŠOVALA SA, AŽ SA SILNÝM PRÚDOM VLIALA
DO MORA.**

PO MORI PLÁVALI VEĽKÉ AJ MALÉ LODE. PRI BREHOCH RÁSTLI PALMY.
VODA V MORI BOLA SLANÁ A TEPLÁ.

**VODU V MORI ZOHRIEVALO SLNKO. ZAČALA SA VYPAROVAŤ.
UROBILI SA Z NEJ OBLÁČIKY, KTORÉ OPĀŤ VYSTÚPILI NA OBLOHU.**

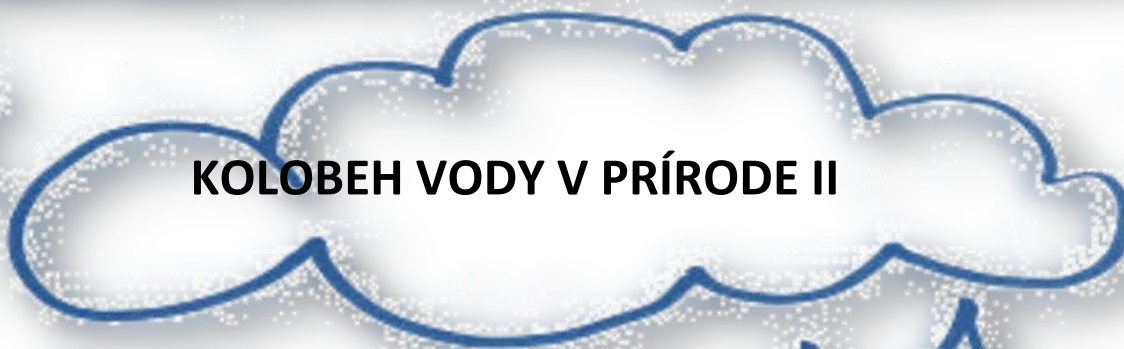

**TAKTO SA Z DAŽĐOVEJ KVAPKY STANE MORE A Z MORA ZASE DAŽĐOVÁ KVAPKA.
TO JE KOLOBEH VODY V PRÍRODE.**

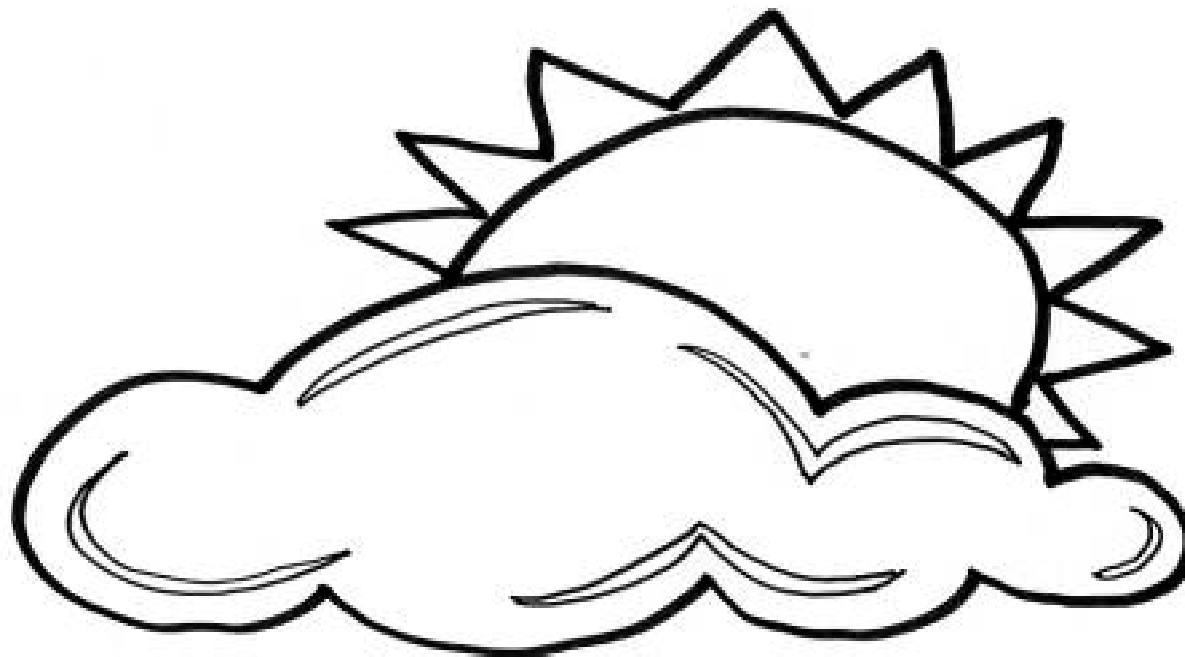
KOLOBEH VODY V PRÍRODE II

ČÍTACIA KNIHA

Jana Frolkovičová

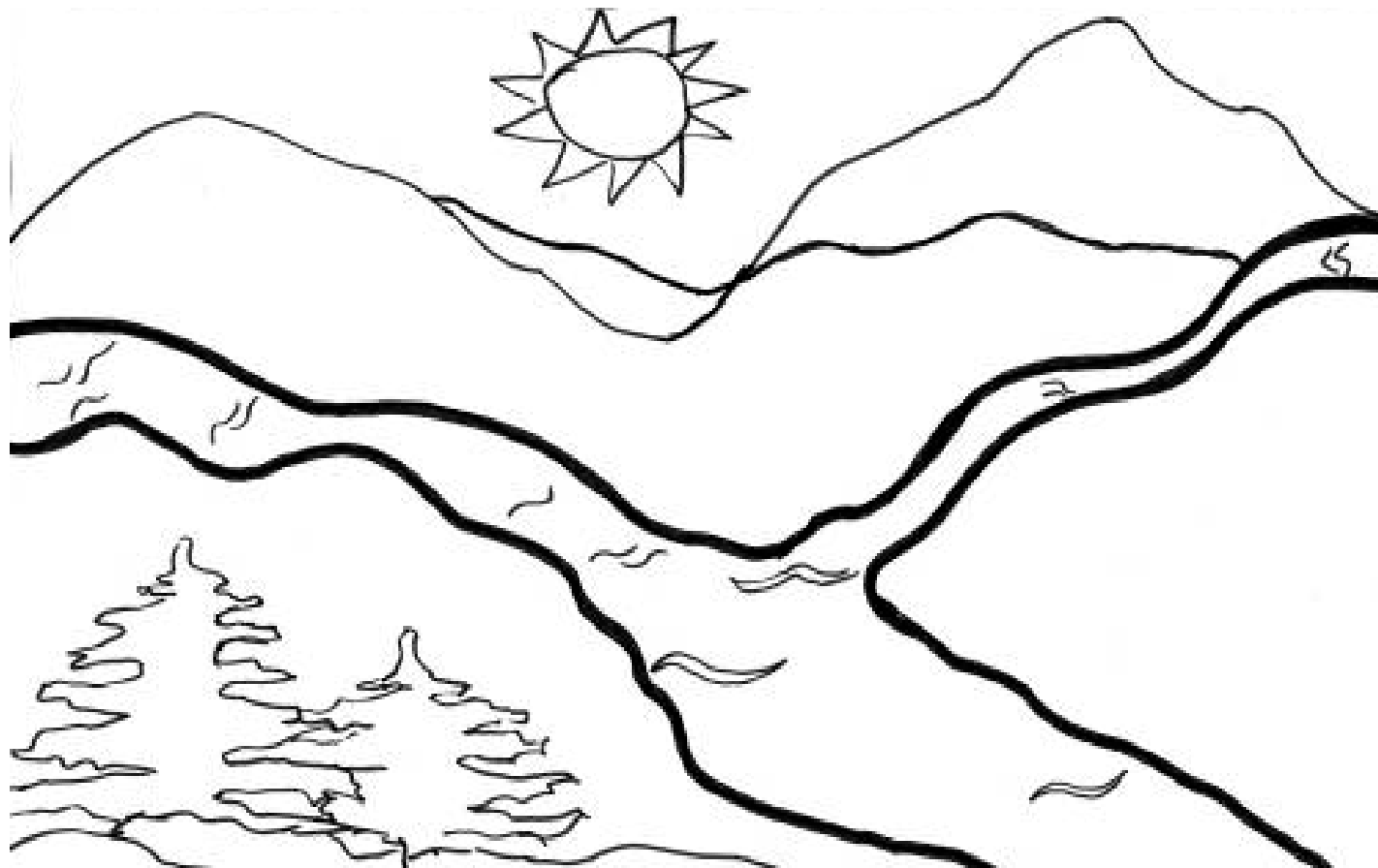
**PUTOVAL OBLÁČIK PO OBLOHE,
BOL MODRÝ A SMUTNÝ.**

**SLZIČKY – KVAPÔČKY
NA ZEM NÁM SPUSTIL.
JEDNA KVAPKA, DRUHÁ, TRETIA...
KVAPKY DAŽĎA NA ZEM LETIA.**

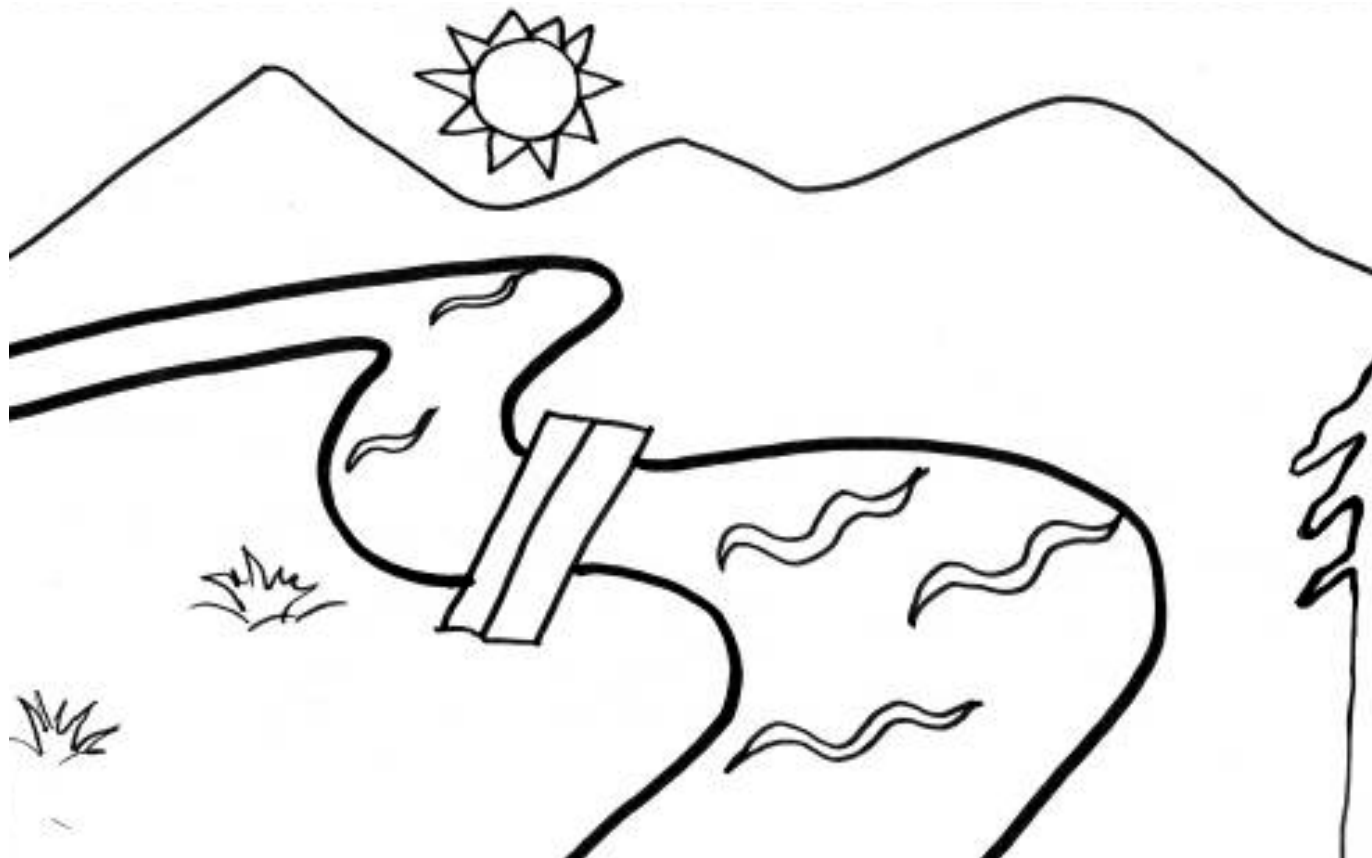

**KVAPKY, KVAPÔČKY
POPADALI DO MLÁČKY.
PRIDALI SA ĎALŠIE, NOVÉ.
UŽ POTÔČIK TEČIE DOLE.**

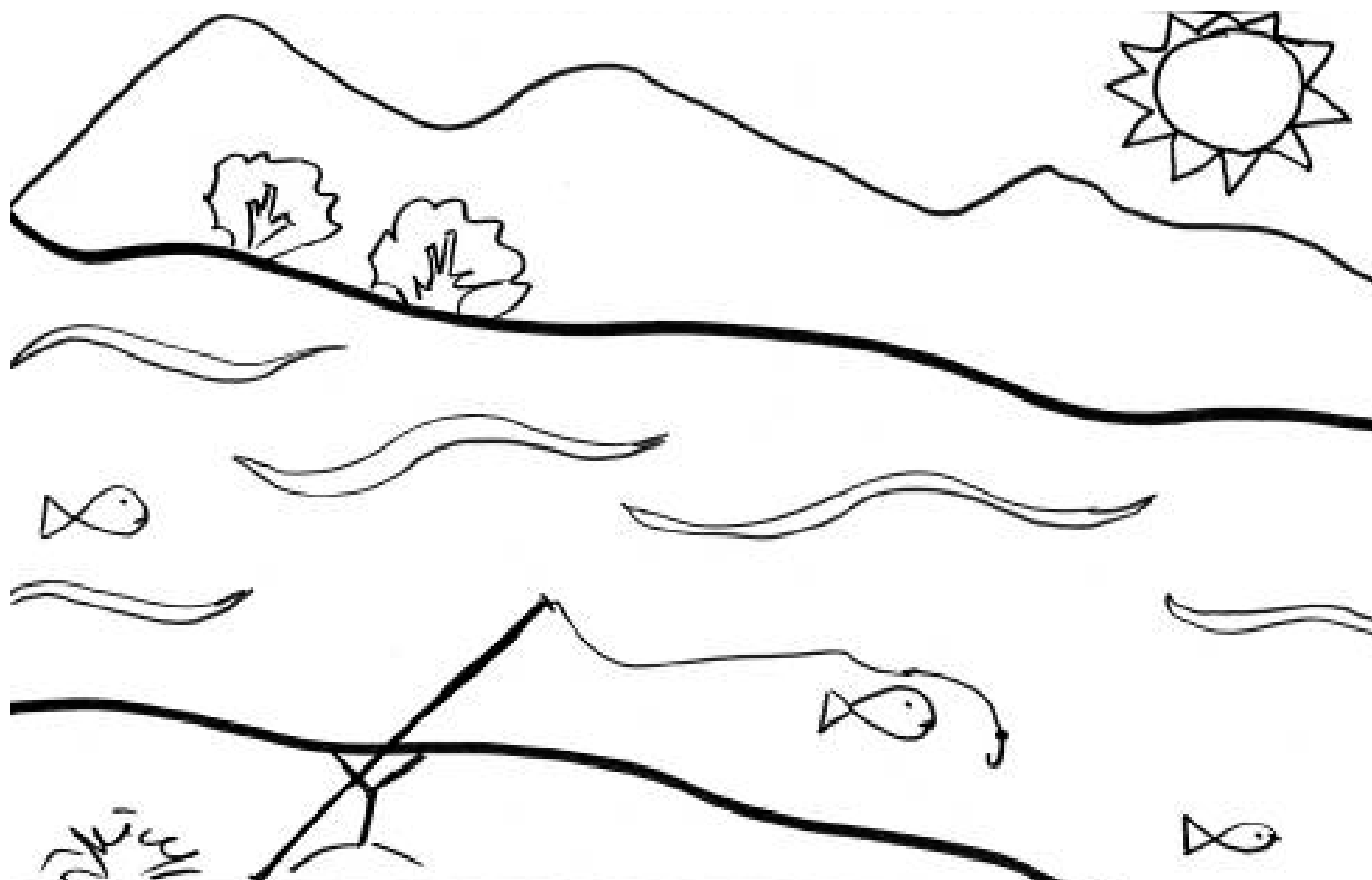

**Z DRUHEJ STRANY KAMARÁT MU IDE OPROTI.
TAK SA STRETLI POTÔČIKY, CHYTILI SA ZA RUKY.
SPOLU SA IM PÁČILO.
ZAVOLALI KAMARÁTOV AJ Z OSTATNÝCH BRIEŽKOV.**

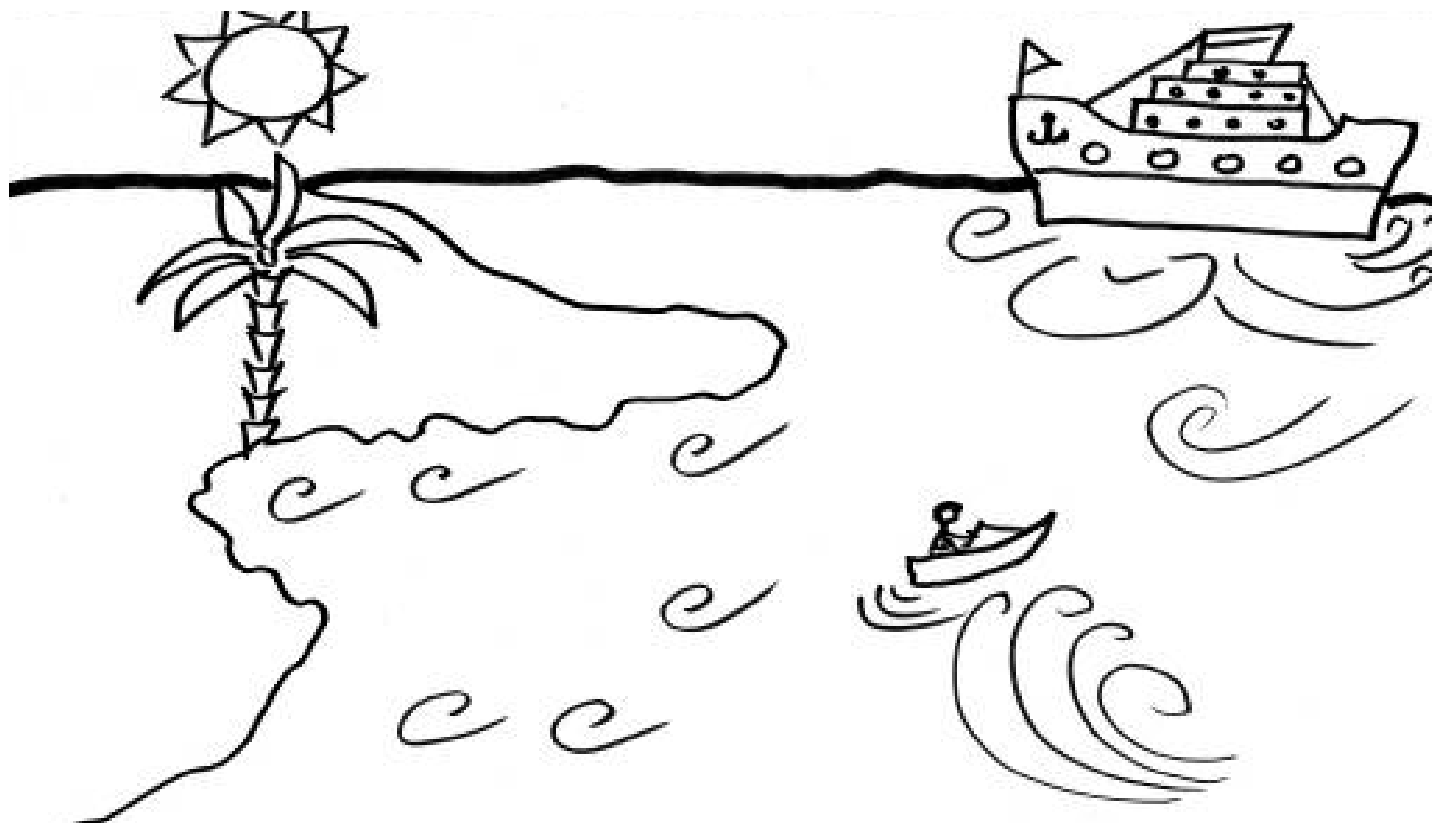
A ČO BOLO POTOM?

**NO STALI SA RIEČKOU.
V RIEČKE VLNKA S VLNKOU
DO REČI SA DALI,
POZVALI AJ HORSKÝ POTOK
A RIEKOU SA STALI.**

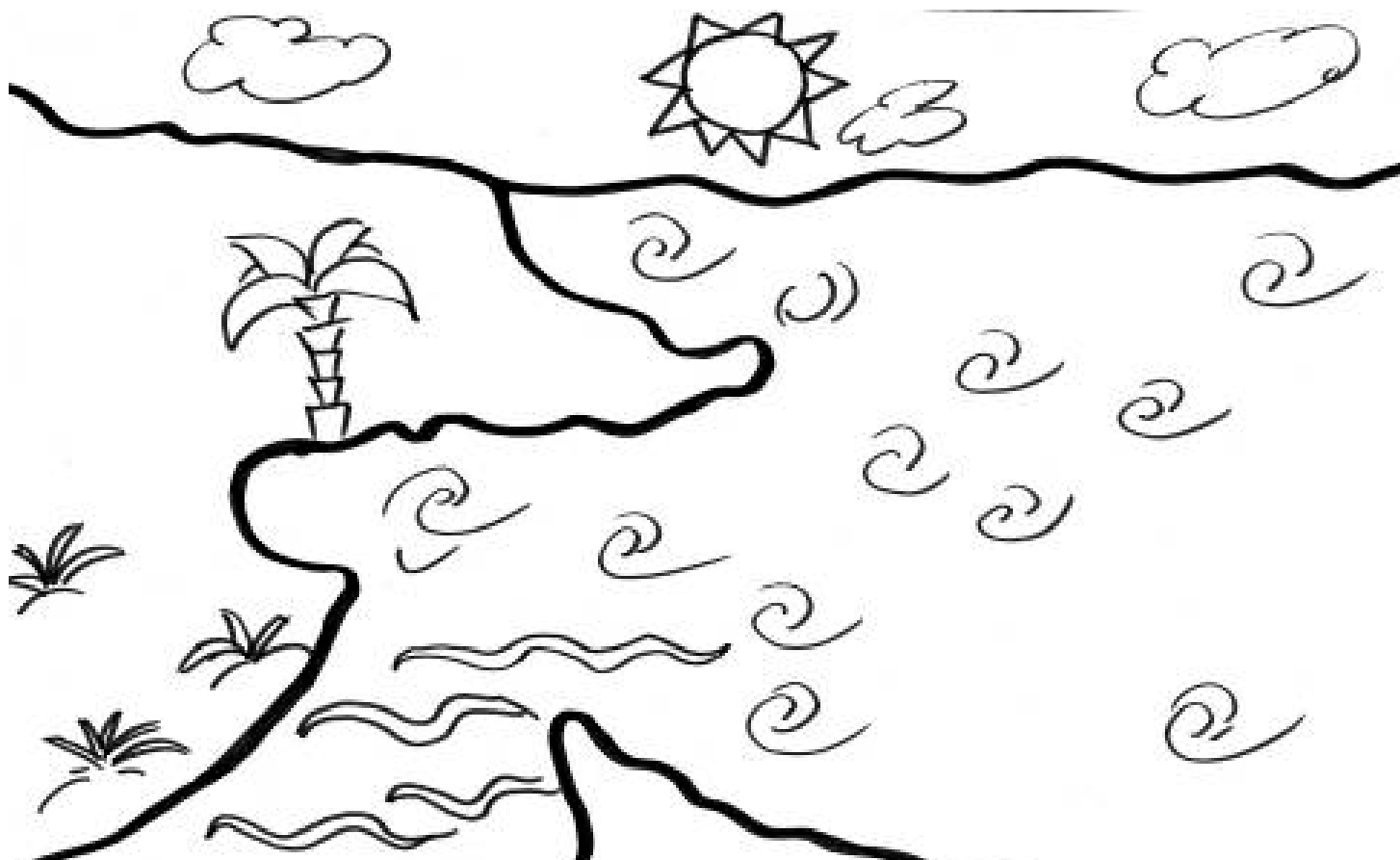

**MOHUTNELI SPOLU STÁLE,
UŽ ICH BOLO VEĽA.
ROZBEHLI SA SILNÝM PRÚDOM
DO JEDNÉHO CIEĽA.**

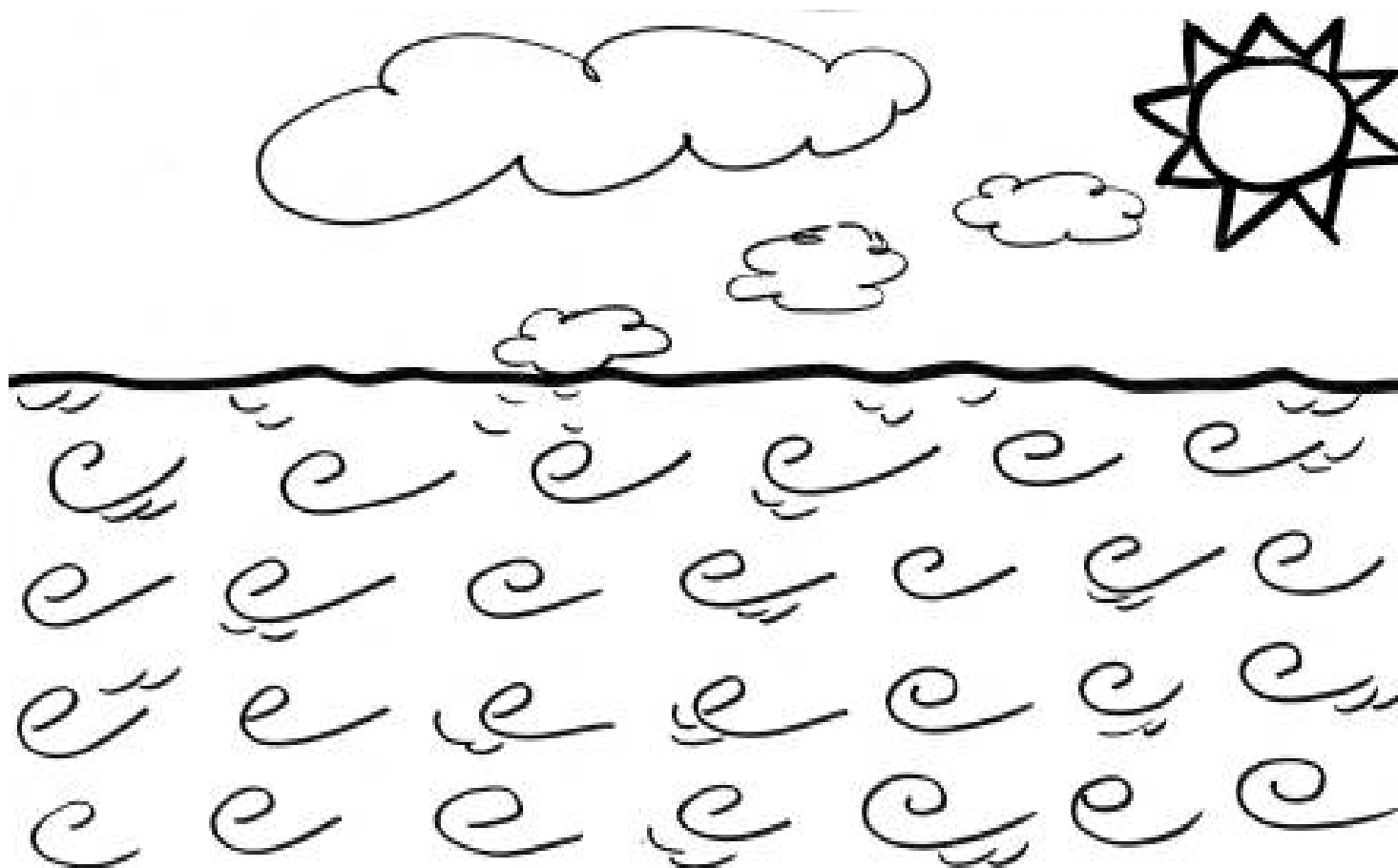

**ČO BOLO TÝM CIEĽOM?
TO VIEM VERU DOBRE!**

**VŠETKY RIEKY, POTÔČIKY
VYTVORILI MORE.**

Z ČASU NA ČAS SLNIEČKO
VYŠLE LÚČIK K MORU.
NECH MU ZAS TEN OBLÁČIK

POŠLE NASPÄŤ NA OBLOHU.

**TAK SA Z KVAPKY STÁVA MORE.
A ČI Z MORA KVAPKA?
UŽ SOM CELKOM POPLETENÁ!
POMÔŽ, JOŽKO, KATKA!**